

ARGIA

1982 - Maiatza 16 - XLVgarren urtea 933 zenbakia 75 pezt

ikastuletan ere erdaraz?

JOSEBA ELOSEGI:
«HB-ko buruak
ez dira abertzaleak»

KORTABARRIAREKIN
MITOAK
HAUSTEN

**EZIN BERREUSKALDUNDU
EUSKAL HERRIRIK,
HERRIAK
ESKU-HARTU EZIK**

**SIN LA PARTICIPACION
DEL PUEBLO,
IMPOSIBLE LA
REUSKALDUNIZACION
DE EUSKAL HERRIA**

EUSKARAREN ALTERNATIBA HERRITARRA

Edozein hizkuntza bezala, euskara ere kultura baten agerpen eta ezinbesteko baldintza da. Kultura bat, herri bat da. Gure herriak irauten badu, beste zenbait herri bezala, honexegatik da batez ere, herri kultura sendo bat sortzeko gai delako: Herri osoaren esku-hartzeari esker sortu, garatu eta transmititzen den kultura. Horrexegatik ezin da bereizi, hain zuzen, euskara herriaren esku-hartzetik.

Gainera, gure kasuan, diglosia izugarri baten aurka garaile iritzezan datza gure kulturaren eta euskararen gakoa. Kalean itoko ala salbatuko eta indar berrituko da euskara.

Euskara irakaskuntzak biziki eginkorra izango den proiektuaren beharra du, herri dinamika bultzatuko duena eta ez ordezkatu, kalea euskaldunduko duena. Ez du nahi euskara disziplina akademiko huts balitz bezala, eskoletan "ikasteko" eta "jakiteko". Euskara kalean, herrian, lantegian,... bizimoduko alor guztietan nahi du, **HERRITAR OROREN AHOTAN.**

Herri honek ez duena nahi izan, ez duena nahi zera da, elite batek oratutako kultura hartzea populartzat.

Ez ditu nahi kultura eta euskara konsumorako produktu gisa, merke edo dohainik salduak badira ere. Badakielako zer gertatzen den azkenez horrelako sasi-kulturarekin, gizabanako eta herrien menperatzeko tresna bihurtzen dela, bakoitzak berari dagozkion erantzunak bilatzeko indarrak galeraziz, eta larriago dena: herriaren beraren existentzia arriskutan jarritz.

A.E.K., guzti honekin jabetuz, eta ziurtzat jota herri-dinamikarengandik at ez dagoela Euskal Herria berreuskalduntzerik, euskarak duen alternatiba herritarren alde egiten du apostu.

LA ALTERNATIVA POPULAR AL EUSKARA

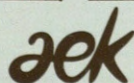
EL EUSKARA, COMO TODO IDIOMA, ES PARTE, PRODUCTO Y CONDICION INDISPENSABLE DE UNA CULTURA. UNA CULTURA ES UN PUEBLO, Y NUESTRO PUEBLO, AL IGUAL QUE OTROS, DEBE FUNDAMENTALMENTE SU EXISTENCIA A SU CAPACIDAD DE GENERAR UNA FUERTE CULTURA POPULAR: UNA CULTURA GENERADA, DESARROLLADA Y TRANSMITIDA PARTICIPATIVAMENTE POR TODO EL PUEBLO. DE AHI, QUE NO PUEDA DISOCIARSE LA ENSEÑANZA DEL EUSKARA DE LA PARTICIPACION POPULAR.

La enseñanza del euskara necesita de un proyecto vivamente activo que impulse la dinámica popular sin suplantarla, que euskaldunice la calle. Es en la calle donde se juega la supervivencia o el hundimiento del euskara.

A.E.K. no le ve porvenir al euskara considerado como simple disciplina académica a ser "aprendida" dentro de las aulas. Quiere al euskara en la calle, en el pueblo, en el lugar de trabajo... **EN BOCA DE LOS CIUDADANOS TODOS.**

Porque este pueblo no ha querido ni quiere que se "popularice" la cultura fabricada por una élite. Sabe que esta cultura elitista, académica "popularizada" NADA tiene de cultura popular, y SÍ, mucho de instrumento de control, alienación, explotación y dominio de los individuos, de los pueblos, incapacitándoles para la búsqueda de sus propias respuestas y, lo que aún es más grave, poniendo en peligro su misma existencia. Por eso, **ESTE PUEBLO NO QUIERE LA CULTURA NI EL EUSKARA COMO UN PRODUCTO MAS DE CONSUMO, AUNQUE FUERA A BAJO PRECIO O GRATIS.**

A.E.K., consecuente con estos principios, sintiendo y asumiendo que, al margen del pueblo, no hay posibilidad de reuskaldunizar Euskal Herria, apuesta decididamente por la alternativa popular al Euska

(Alfabetatze Euskalduntze Koordinakundea)

**Próxima Korrika-2
La Respuesta Popular por el Euskara**

**Datorren Korrika-2
Herriaren Erantzuna Euskararen alde**

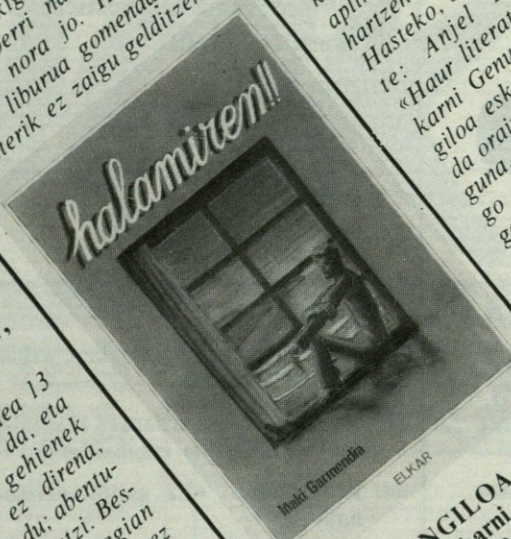
ibildialdiak

MERTXE OLAIOLA

NIRE IBILALDIK,
Mertxe Olaiola: Elkar,
132 o., 250 pta.

Liburu honen idazlea 13 urtetako neska bat da, eta perisonea heldu ez diren egiteko gauza ez abenturazko liburu bat idatzi. Besterik ez «beno, ongi da» besterik ez genduz esango, baina egileak adin horretako dela jakinutuz gero, eta berekin hasiko gara liburuan zehar bere ibilaldietako abenturak eta pasadizak bizitzen. New Yorken, Italian eta hainbat Xargangarria bezain harri-garria. Usurbilgo neska honek eskaintako aukera.

TXOTXONGILOA ES-
KOLAN, Enkarni Genua:
Erein, 58 o., 250 pta.

Sail berri bat inauguratu dute Erein argitaletxea. «Hurriaga» izenekoak. Sail horren barruan, irakaskuntza eta pedagogiari dedikatutako liburuskak batzuek kezka dira. Hobe esanda, pedagogiari dedikatutako

HALAMIREN!, Iñaki
Garmendia: Elkar, 142 o.,
400 pta.

Kalean dugu aurten lehenengo nobela, eta Zarauzko idazle berri baten eskutik gainera. Izan ere nobela hau dela eta. ARGIAko zerbaki honetanixe egilearekin egindako elka-

IBURUAK

ARGITARA BEHARRE-
KOA, A.E.K.: Elkar,
119 o.,

AEK erakundea zer dan eta zerentzako dabilen jende guztiak jakingo du honez gero, baina zuzen aski hain ondo ez du jakin du nolako lorpenak burutu dituen, edota zer nolako plan-tejamenduekin eraman duen bere lana aurrera. Areago AEKren inguruan hainbat eta hainbat eritzi nahiz zurrumurru falsu hedatu direnean, esate batera-

argitara
beharrekoa

ko gaueskoletan ez dela ia euskaldunberririk ateratzen. Ideia falsu horiek zuzentzeko, eta gauzak diren bezalaxe agertzeko. ARGITARA BEHARREKOA izeneko liburu hau kaleratu da Gipuzkoako AEKren eskutik, gaitzat erakunde honen historia. Goiean aipaturiko arrazoiengatik, gure konforme gaude liburu hau argitaratu beharrekoa dela.

MAKANA

PHANTZART, Ju
Oihenart: Iñaki Ma
175 o., 400 pta.

PHANTZ
HAUTEAKO
JAKES OHEN

Txotxongiloa
eskolan

aste honetako

Aldiune = Temporada
Anti-sorgailu = Anticonceptivo
Ariera = Ihardute
Ataka = Ate estu
Auspez = De bruces
Azbeta = Pulgada
Bedats = Udaberri

Dastatu = Saporeatu, probatu
Elebitasun = Bilinguismo
Eragipen = Influentzia
Eredu = Modelo
Errain = Semearen emazte
Eskubalo = Balonmano
Eztabaida = diskuzio

LOZKARIAK
MASKARA, 1982ko apirila, 1. zenbakia
Gasteizen egiten dut
aldizkaria, e
atxondoc
nuz

api-
katuko da delako kultur
ihardunaldia. Ez da ekiniza
makala hilabetean zehar ia
25 ihardute bait dituzte era-
turik. hitzaldiak nahiz era-
saldiak, kirolak nahiz kan-
taldiak. Aldizkari hau 15tik
aurrera aterako denez, solik
horiei dago-kienak solik
aipatuko ditugu.

15: Ga-1
Donibane Ga-

Maiatzaren 15: Gazteen eguna Donibane arratsaldean. Garazin.

Maiztazaren 15: Egun gu-
ztia, Erakusketa karrikan
Donibane Garazin.

Maiztazaren 16: Mendiaren
buruzko hitzaldi
aren, 21 oronetan.

Maiztazaren 19: Baxen-
daren, 21 oronetan.

Maiztazaren 20: Baxen-
daren, 21 oronetan.

Maiatzaren 19: M...
Donibane Garazin, egun...
geroari buruzko hiru...
Izpuran, 21 orenetan.
Maiatzaren 20: Baxe Na...
farroako Dantzarien Eguna...
Donibane Garazin, egun...
aren 21: «Sego...
uriko film...
uban...

Maitazaren 21: «Segobia-
tik eskapaturik» filmea Do-
nibaneko Vauban salan,
21tan.

Maitzaren 22: «Irak-
sasiinak» filmea Domi-
ko Vuban salan, 21tan. De-
torren asieran beste ihardu-
naldi guztiak ekarriko ditur-
gu orrialdeotara.

«SAN JUAN» Idazketa
Literarioa.- Tolosako Uda
Literarioa. - antolaturik daude
sari hauek, eta h
antatutako l
jaio.

JUAN II. Le
Poesia II. Tolosako U
antolaturik daude lite
tara sari hauek, eta horre-
bizi den edonork har dezake
parte. Euskaraz eta gai li-
brea. Bakoitzak lan bat
bestetik ezingo du aurkez-
tu, eta folio tamainan, bi es-
pazioetan eta lau kopia era-
man behar dira. Idazketa na-
hiz artekook, 15-18 urte
arteak, eta 19 urterik
gora. Lanak bidaltzeko
epea Ekainaren 15ean bu-
katuko da, eta Tolosako
Udaletxera biddali behar
dira. Maila eta idaz: moeta-
bakoitzean hiru sari eman-
go dira, 5.000 eta 25.000
arteak dabiltzalarik sari
guztiak.

USULBI
DOARI Maiatzaren
TEA. Sagardoak sukaldaritzan
eta arratsaldeko 15ean,
«Sagardoak sukaldaritzan»
gaitzat, eta J. M. Arzak
hizlari. **Maiatzaren** Joxe
Uriak «Sagardogintza Eus-
kal Herrian» gaiari buruz
hitzegeingo du. **Maiatzaren**
16an, 12.30tan inguru de-
ma-plaza sagardo-probak
izango dira, eta aldi berean
erakusketa sagardoaren in-
guruko gauza eta tresnekin.

IHARDULAK
TIKIZO KULTUR
Garazin,
antolatu
Elkar-
7an

USULBILEN SAGAR-
DOARI BURUZKO AS-
TEA.- Maiatzaren 14ean
eta arraisaldeko 6.30tan.
Agardoa sukaldaritzan
eta J. M. Arz-
Maiatzaren 15
herean.
egin.

Maiaztaren 15ean, Joxe ordu berean. «Sagardogintza Eus-
kal Herrian» gaiari buruz
hitzegeinu du. Maiaztaren
16an, 12.30tan inguru de-
ma-plaza sagardo-probak
izango dira, eta aldi berean
erakusketa sagardoaren in-
guruko gauza eta tresnekin.

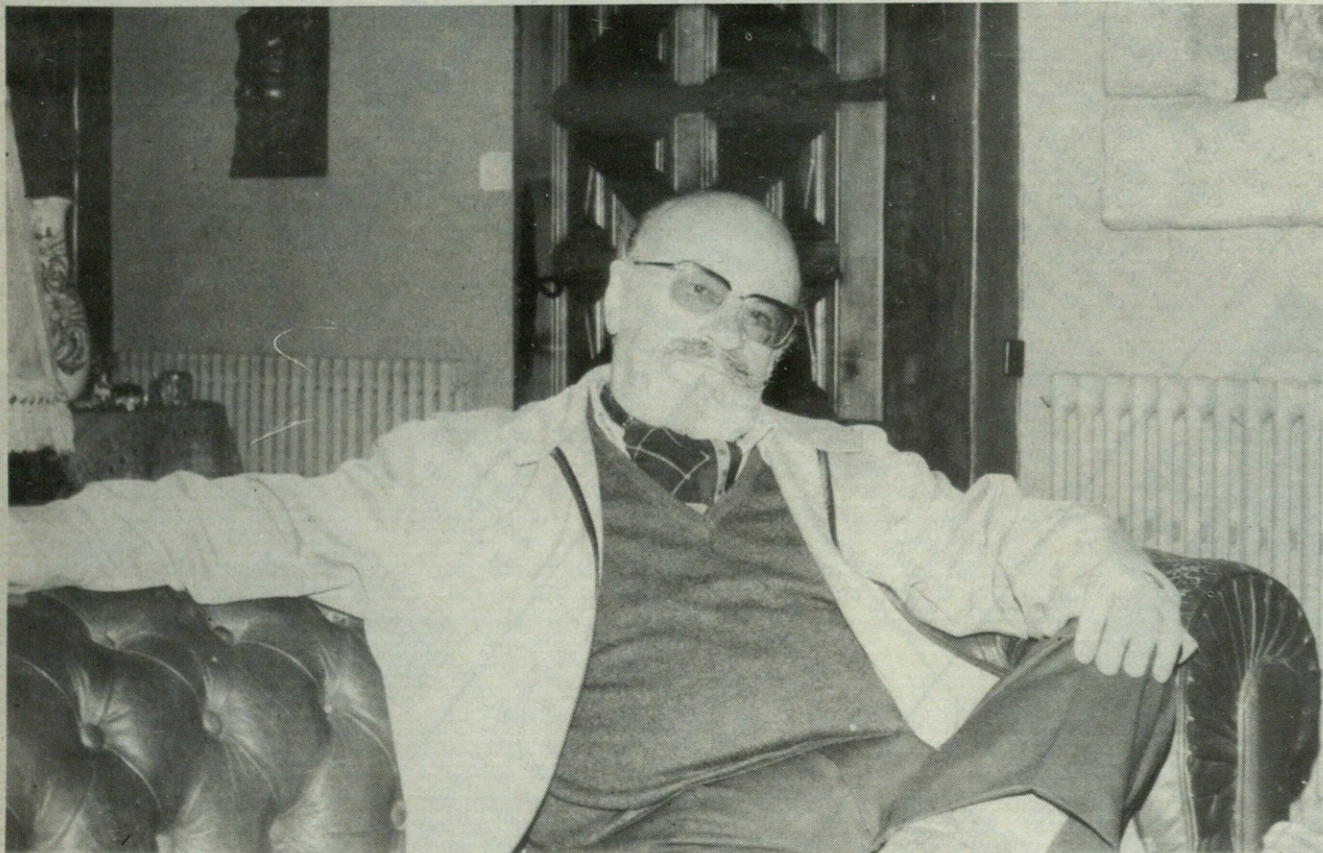
IHARDUJAK
GARAZIKO KULTUR
HILABETEAK. Garazin.
Kultur hilabetea antolatuta
dute OZIA izeneko Elkar-
tekoek. Maiatzaren 7an
hasi eta Ekainaren 6an bu-

Garapen = eboluzio, desa-
rroilo
Gibeleratu = atzeratu
Guraize = artazi
Hats = Aliento
Hezkuntza = edukazio
Higidura = mogimendu
Hilorketa = Aborto

Lurrundu = Ebaporatu
Olibarana = Azeituna
Oren = Ordu
Patu = Destino
Sahats = Sauce
Sartze = Penetrazio
Ugazaba = Patroi
Zio = Zergati, kausa

Joseba Elosegirekin solasean

«ETA? ARKAKUSO BAT DA ARTZ BATEN GAINEAN»

Nere etxean ez naiz traidorea, nere alderdian ez naiz traidorea».

Bertso gogorak bidali zizkiguten Puerto de Santamariatik ETA (M)ko presoek. PNVko senadore den Joseba Elosegiri zuzenduak. Eta guk, eritziak eritzi, heltzen zaizkigun artikulu guztiekin egin ohi dugun legez, argitaratu gure 928. alean. Espero genuen erantzunen bat, ez bait ziren samurrak bertso haietan esandakoak. Azkenean geuk jo dugu Josebarengana, bere eritziak ezagutzea ere interesgarri delakoan.

Harrera ona egin digu. Sartu, keai zer moduz, eseri eta «katxarroa» martxan jarri dugu, kafexka baten inguruan. Hamaikak laurden gutxi dira.

ARGIA.- Gure aldizkarian zure kontrako bertso gogor batzuk argitaratu dira. Ez dakit haien berririk baduzun.

J. ELOSEGI.- Irakurriak ditut, bai.

ARGIA.- Bertso horiek iritsi zitzaizkigun, argitaratu genituen,... Be-

har bada haietaz zerbait esateko izanzen duzu.

J. ELOSEGI.- Nik askotan idatzi dut. Behin ere ez dut jarri nik Juan Perez edo Pedro Rodriguez. Beti jarri dut nere izena. Bertso horietan ipintzen du «Puerto ko ETA(M)-ko presoak» bakarrik, eta hori ez da sinistekoa. Nik badakit non dauden presoak, ni ere preso izana naiz. Askotan «barrutik» esanda kanpotik azaltzen ziren artikuluak. Gezurra zen. Telegramak gezurrak ziren. Orduan ARGIAk ezin ditu jarri gauzak zeinek egin dituen identifikatu gabe. Nik ez dut sinisten, eta beste jende askok ere ez. Orain, ez da oso bula.

idatzi eta beste izen batekin jartzea. Hori ez da neretzat gizona.

ARGIA.- Ez da orduan posible guk argitaratu ditugun bertsoak barrutik iritsiak izatea?

J. ELOSEGI.- Beno, posibilitatea beti dago. Alde egiten badute presoak, karta bat ere atera daiteke. Baina barrukoa bada ere, bere izena esan dezala. Hori ez dute preso guztiek egin, batek egin du. Barruan ez diote torturarik egingo. Behar bada zuzen-dariak-edo... «No, no, yo no he escrito eso» esan eta kitto. Baina aurpegia eman behar da beti.

ARGIA.- Bertso horietan, dena dela, latzak esaten dizkizute.

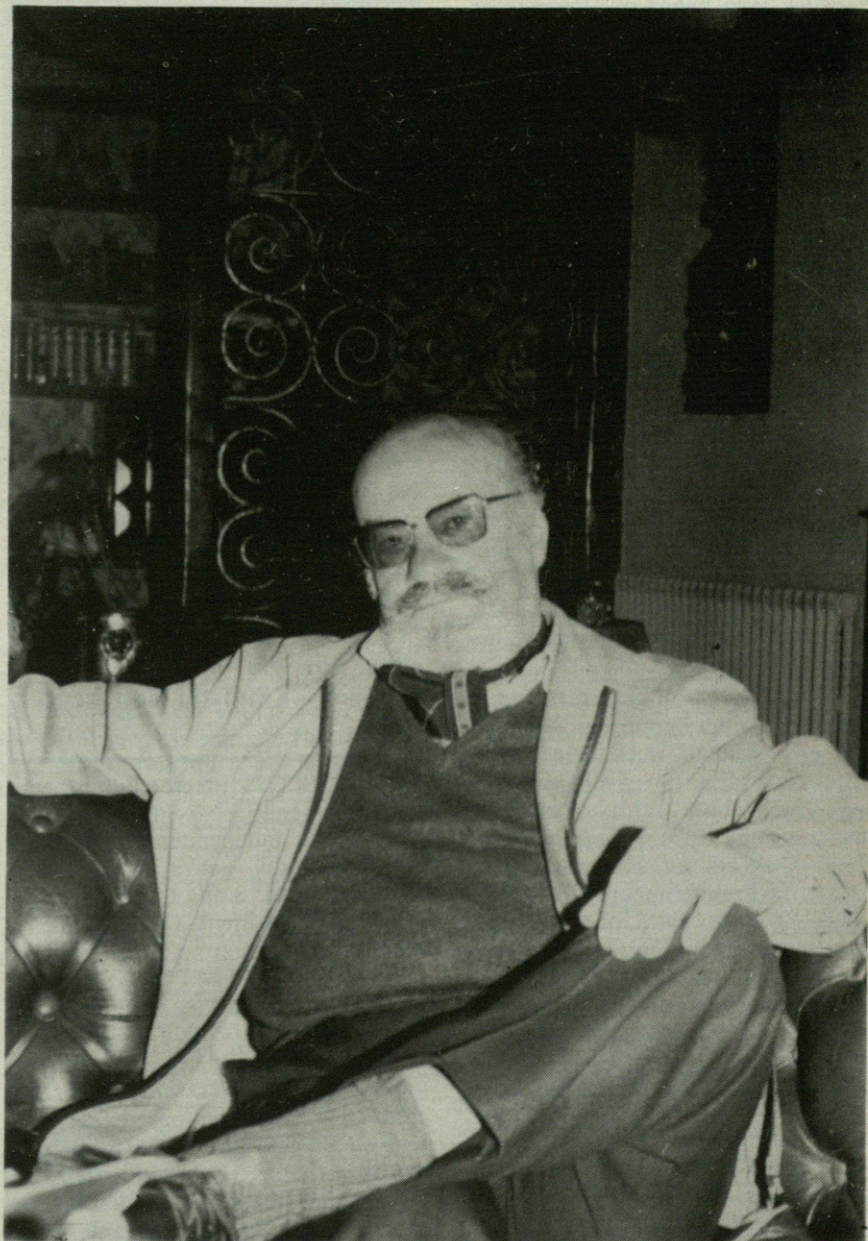
J. ELOSEGI.- Bakoitzak esan dezala nahi duena, ni traidore banaiz, Judas banaiz, beretzako izango da. Nik esango diot bera neretzat traidore bezala azaltzen dela. Zein da traidorea? Nere etxean ez naiz traidorea, nere alderdian ez naiz traidorea. Orduan besteren traidorea... goardia-zibilak zergatik izan behar du ETaren traidorea, ez da ETarekin eta? Goardia zibilak dira goardia-zibilak, eta ETakoak dira ETakoak. Ez da bat traidorea besteen kontra.

ARGIA.- Gauza horiek idatzi dituenak, zergatik uste duzu idatzi dituela?

J. ELOSEGI.- Idatzi duanak? Bainen ez didazu esango han barruan dagoelako... Nik badakit han barruan izatea zer den, kezka hori,... eta kanpotik esaten diote «gizon horrek esan du hau» edo «gizon horrek esan du bestea zuen aurka». Uste dute PNVkoak beren aurka ari direla eta ez, PNVkoek nahi dutena da presoak kalera ateratzea. Eta guk uste dugu ETakoek ez dutela nahi presoak kalera ateratzerik. Eta nahi baldin badute da horiek atera beste batzuk sartzeko. ETak behar ditu beti presoak.

ARGIA.- Presoak, dena dela, han daude. Zer egin behar da haiekin?

J. ELOSEGI.- Nik badakit zer egin behar den haiekin. Polimiliek zer egin dute? ETA militarrek uste du polimiliak traidoreak direla. Hemen alde guztietatik traidoreak azaltzen dira. Zergatik dira traidoreak? Hemen esaten zen «Amnistia ez da ne-

PNV Lemoizen aurka atera balitz, beste batzuk alde aterako ziren»

goziazten». Bainen amnistia beti negoziatu egin behar da. Joan den amnistian, 1977an, atera ziren preso guztiak. Baina negoziatu egin zelako. Polimiliek negoziatu egin zuten.

ARGIA.- Norekin negoziatu ordea?

J. ELOSEGI.- Madrilgo Gobernuarekin. Baina kontrapartida eman beharko zaio. Batzuk uste dute hori ez dela negoziatu behar. HBk esan duena: autodeterminazioa, amnistia eta Nafarroa eginak bezala jo behar direla. Guk ezetz uste dugu. Guk ez dugu guda irabazi. Nahi baldin badugu presoak kalera ateratzea, Madril-ek atera beharko ditu. Bestela pro-

paganda zikina da.

ARGIA.- Eta negoziaketa horretan ze kontrapartida egon beharko luke?

J. ELOSEGI.- Nik ez dut, baina Madril-ek badu. Polimiliek egin dutena: burruka utzi alde batera, harmak utzi. «Tregua indefinida» nahi baldin baduzu. Gero amnistia ezin liteke, Konstituzioak ez du uzten, eta amnistia horrek era pribatu baten bidez beharko luke. Polimiliek uste dute bide horretatik sortuko dela zeozer. Uste dute, ez dakigu noiz. Baina amnistia ez dela negoziatzeko? Mutil horiek Langraiza etortzen badira, Rosomekin negoziatu dutelako. Prezioa

«Torturaren aurka dagoenak, agintzen badu, tortura egingo du»

Madrilek jarri behar du. Presoak ez dira Gasteizko gobernuarenak, Madrilenak dira, eta hara joan behar da ordaintzera, han erosi behar dira.

ARGIA.- Burruka harmatuan jarraitzen dutenek, Euskal Herriaren soberanotasuna lortzeko beste biderik ez dagoela esaten dute, beste bideetatik ezin dela, lortu.

J. ELOSEGI.- Hori esaten du kanpoan denak, eta batez ere Ipar Euskal Herrian denak. Hura Euskadin dago, baina han, seguru, eta esaten du burruka ez dela utzi behar. Baina nik galdetuko nioke preso baikoitzari, negoziazioa bai burruka utzita ala negoziatuz ez burruka jarraitu behar delako. Ni horretan seguru nago, gehienek nahi dutena: etxera etortzea. Zer ordaindu behar da hori egiteko? Edozer gauza.

ARGIA.- Esan ohi da orain dela zazpi urte ETak izateko arrazoia bazuela.

J. ELOSEGI.- Ni gerran hasi nintzen Francoren denboran. Burruka beti egin genuen ikusi arte zeozer azaldu zala, diktadorea hilgo zela eta demokrazia bat azalduko zela, ez gure gustokoa baina zeozer ibiltzeko. Elezioak egin ziren, HB ere han zen PNV eta EREkin batean. Hortik sortu zen Estatutua eta Gobernu gero. Hori zeozer bada. Gerra egin genuen gudari zaharrok Jose Antonio Agirrerren gobernu eukitzeko eta Estatutua eukitzeko egin genituen gure eginalak.

«ETakoez ez dute presoak kalera ateratzerik nahi»

ARGIA. Orain burrukan jarraitzeak, beraz, ez du zentzurik.

J. ELOSEGI.- Orain dela zazpi urte burruka egiten zen, guk ere burruka egiten genuen, kalean eta edozer. Baina gaur burrukan jarraitzea Madrileko gobernuaren kontra ez baizik Gasteizkoaren kontra aritzea da. Eta horretan ari dena Euskadiren aurkako traidorea dela uste dugu.

ARGIA.- Estatutoko beraz nahiko bide uzten digu.

J. ELOSEGI.- Hasi egin gara. Etxe batek lau bizitza baditu lehenengo bizitzara igo gara. Hor egin behar dugu organizatu, egoerak posibilitatzen duenean hurrengora igotzeko. Harrokeria izugarria dugu euskaldunok, eta uste du jendeak gu garela munduko herririk indartsuena. Baina

«Telesforo Monzon engainatua zegoen».

gutxi gara eta pobreak. Poliki poliki joan behar dugu, eta politika eginez.

ARGIA.- Azken denboran izan den atakerik gogorrenetako bat «Comisión de Defensa de una Costa Vasca No Nuclear» delakoak egin du. Ea ze estatuto den hau, nuklearra bezalako arazo batean ere erreferendumnat egiteko ahalmenik ez duena, alegia.

«Prezioa Madrilek jarri behar du, eta (presoak) han erosi». «Amnistia beti negoziatu da».

J. ELOSEGI.- Erreferenduma egiteko ahalmena Calvo Sotelok dauka. Bueno, guk independentzia ez dugu lortu, oraindik gauza asko daude Madrilen pean. Baina Lemoiz mailan kontrola lortu dugu. Orain, jendeak zer nahi du? Zergatik nik beti pentsatu nuen gure Herrian PNV azaldu baltiz Lemoizen aurka, beste batzuk, berehala aterako zirela Lemoiz defenditzen. Pentsatu behar da mundu guztian ari direla zentralen nuklearrak egiten, azkenekoz Kuban, ez da esaten, baina han izan denak ikusi du, eta Eki Europako gobernu sozialistek indar nuklearra dute. Euskadik zer egin behar du energiari gabe, nondik lortu behar du indarra lan egiteko?

ARGIA.- PNVk ordea bere BAI hori eman arte denbora askoan itxoin du, ez?

J. ELOSEGI.- Pentsatzen jarri ziren gehienak uste zuten Lemoiz aurrera bota behar zela. Baina gero politika bezala hartu da, benetako sartu da gure herrian. Azkenekoz erreferendum bat ez da egin baina bai kontsultak maila batean eta azkenean atera da «Lemoiz aurrera».

ARGIA.- Ez al da arazo gogorre-gia kontsultak zabalago ez egiteko?

J. ELOSEGI.- Baina nola egin zabalago Madriletik ezin dela esaten badute erreferenduma ez dela posible? Nola egin behar da, etxex etxe?

Horrela ez da posible kontrola.

ARGIA.- PNV UCDren sukurtsala dela esan dute «Comisión de Defensa» horretakoek.

J. ELOSEGI.- Bueno, baina Komisio hori nork egin du? Beti erortzen gara zulo berdinean. «Asociaciones de Vecinos» nork egin ditu? «Comisiones Gestoras» nork egin ditu? Guk badakigu, eta denek badakite nork egin dituen. Horrek herriarentzat ez du balio. Beti badago organizazio bat esaten duena «Orain komisio bat egingo duzue zuk eta zuk eta zuk». Ni ere egon nintzen batean, Amnistiaren aldeko Gestoran. Preso guztiak atera zirenean esan genuen: «Gurea egin dugu eta goazen etxera». Hurrengo egunetik sortu ziren honen eta besteren batzordeak. Ez herriak behar dituelako, partidu horiek baizik.

ARGIA.- Dena dela Lemoizen aurka dabilen jendeak 100.000 lagun bildu zituzten beren protestan.

J. ELOSEGI.- Beti zeroak eta zeroak jartzen ohituak gaude, «numeros redondos» esaten dena. Pentsatu manifestapen horretara 20 edo 30.000 joan zirela? Zenbat dira Euskal Herri osoan? Oso gutxi. Eta asko joaten dira engainatuta. Baina ze propaganda egin da, Lemoiz bonba atomikoa baino arriskugarriago, txarrago dela etabar... Enerjia nuklearrarekin zenbat hil dira? Ezta dozerdi bat ere. Ikatz meatzegietan zenbat milaka hil dira, zenbat milaka zentralen hidroelektrikoetako presak lehertuta etabar? Progresoak arriskua behar du.

ARGIA.- Oraintsu «Bultzagileak» taldeak ateratako liburu batean zera demostratu nahi da, ezker abertzalea ez dela abertzalea, ez dela independentista.

J. ELOSEGI.- Abertzaletasuna ez da derrepente etortzen gripe bezala. Ez dut esango ezkerreko abertzaleak ez direla abertzaleak, baina buru egiten dutenak ez dira behin ere abertzaleak izan. Orain derrepente. Baina nik badakit horiek zer diren: reboluzioa, iraultza. Nahi dute hartu abertzaletasun hori, ikurriña eta euskara hartu dituzten bezala bere reboluzioa egiteko.

Begira, kartzelatik atera nintzenean hurrengo egunean etorri ziren ETak hiru burukide. Eta galdera bat egin zidaten: «begira Joseba, onartuko al zenuke independentzia bat sozialismoan?» Eta nik esan nien:

munduarekin joan behar dugu. Mundua sozialista bada nik es dut eragozpenik sozialismoa amititzeko. Ez dut prejuiziorik. Nik orduan zera galdetu nien, ordainetan: Euskadik demokrazia kristau batean edo sozial demokrazia batean gobernatua izan behar balu, zuek onartuko al zenukete Euskadi independentea? Eta hiru haiek esan zidaten: «Ez». Hemen nor da intransijentea? Reboluzionarioa. «Demokraziaz baliatuko gara eta agindu dezagunean ez dugu demokrazirik eskainiko». Nik demokrazia eskatzen dut eta demokrazia eskaintzen badut. Marxista-leninistek hauteskunde aske eta periodikoak eskainiko dituzten konfiantzarik ez dut. Galdetu bestela txekoslovakoei, hungaroei edo errusoei.

ARGIA.- Ez da denbora asko PNVk eszizio bat jasan duela. «Euzkotarrak» taldea. Eta oso deklarazio gogorrak egin dituzte.

J. ELOSEGI.- Ze alderdik ez du izan eszisorik? ETAn bertan zer gertatu da? Herri Batasunan zer gertatu da? Sabinianoak omen dira... ez dira gu baino sabinianoagoak. Baina pertsonalismoa: indartsuak zirela uste zuten, agindu behar zutela. Gero ikusi zen Alderdi mailan gutxienak zirela. Hori ezin dute tragatu eta egin dute beren kolektiboa, berak bakarrik direla abertzaleak, berak bakarrik «independentzia»... Independentzia? Orain esan du Herri Batasunak ez dabiltzala independentziaren bila. Sabino ere independentista bat zen, baina azkeneko momentuan, politika egin behar zelako atzera egin zuen piska bat, bere hasierako hitzak kanbiatu piska bat. Orain ere uste dut Sabino independentista zela: beretzat «Askatasuna» «Independentzia» zen. Baina ze bidetik?

ARGIA.- Tortura ere hor dago. Zer egin behar dugu horren aurrean?

J. ELOSEGI.- Nik idatzi dut esanaz ETak tortura egiten duela. Gizon batek idatzi zuen orduan nere aurka esanaz tortura gauza bat dela eta hiltzea bestea, sekuestroa ez dela tortura, hiztegiak zer esaten zuen: «Es dolor físico o moral». Orduan ETak egiten duena tortura da, esanaz biolentzia egitea herriak eskatzen diola. Baina gauza zer da? Belaunetara tipoa ematen duenak, «instituto revolucionario» delakoak kiebran jartzen badu empresa bat, tortura egiten du, ETak norbait hiltzen badu bere familia torturan bizi da. Nero-

— «Herri Batasuna: abertzaletasun faltso baten mugimendua».

nek tortura egiten badut, zer keja besteek egiten badute?

Ni komisarian askotan egon naiz, eta badakit tortura zer den. Bainan ez dut torturatu inor.

ARGIA. Hala ere ETarekin erlaziorik ez duen jendea torturatzen dute.

J. ELOSEGI.- Bueno, baina denek egiten dutela hori! Alargunak ze kulpak du bere senarra hil dutenean? Egiten dute. ETakoa ez dela, eta batek esan duela, eta kulparik ez duela, eta komisariara eramaten dute eta torturatu egiten dute. Eramatea bakarrik tortura da. Eta gero kolpeka ibiltzea, ibiltzen direla gainera!, Baina hori prozedimentu bat da.

Nik polizia mailan zerbait estudiatu dut, badirela mundu guztian «tecnicas de interrogatorio». Askotan ETak preso hartu dituenek, sekuestroak egin dituenek teknika horiek erabili ditu. Eta interrogatorio teknika beti tortura da, tortura morala baina tortura.

ARGIA.- Zer esan nahi duzu, egun batean gure poliziak ere berdina erabili beharko duela?

J. ELOSEGI.- Seguru nago torturaren aurka dagoenak, berak egunen batean agintzen badu tortura bezala egingo duela, tortura morala nahi baduzu, baina tortura egingo duela. ETak tortura egin du beti. Agintzen duenean tortura egingo du.

ARGIA.- Eta egunen batean guk agintzen badugu?

J. ELOSEGI.- Baita. Frantsesak ezagutzen ditut, tortura egiten dute. Seguru nago FBIk ameriketan tortura egiten duela, Errusiako komisaldegietan tortura egiten dutela.

«Gaur burrukan jarraitzea Madrileko Gobernuaren aurka ez baizik Gasteizkoaren aurka aritzea da».

ARGIA.- Euskadiko Ezkerra. Ze iritziz duzu berataz?

J. ELOSEGI.- Mugimendu abertzale ezkerreko bat, Euskal Herrian errejimen marxista bat ezartzea bilatzen duena. Aukera bat eskaintzen du, oso errespetagarria bestalde. Herriaren borondateak erabakiko du aukera hori onartzen duen ala ez. Lagun haundiak badituzte, eta sinzeroak direla uste dut. Baina ez zait gustatzen, gaur oraindik munduan ez bait du marxismoak kontsulta periodiko baten garantiarik eskaintzen.

ARGIA.- Herri Batasuna.

J. ELOSEGI.- Lehen esan dizudan bezala abertzaletasun faltso baten mugimendua da. Honek ez du esan nahi basea abertzalea ez denik. Gehiago: erradikalki abertzalea dela ziur nago. Baina jende asko engainatua dagoela uste dut, Telesforo Monzon engainatua zegoen, independentzia bilatzeko pretentsio itxurazko horrek itxutua zegoen, bide biolentoetatik lotu zitakela sinistua. Beren gidarietako askok munduko herri guztiak aglutinatzen dituen iraultza sozial batean gehiago pentsatzen dute. Aglutinatze horrek beste zentralismo bat ezartzea esan nahi du, eta iraultza mugimendu nazionalista errespetagarrien bidez edo sozialismo marxista leninistarekin zerikusirik ez duten idealismoen bidez bilatzen dute.

ARGIA.- Azkenekoz ETA.

J. ELOSEGI.- ETA frakasora doala uste dut. Euskadirentzat independentzia eta sozialismoa lortzeko bide biolentoetan sinesten du. Baina oker dago. ETA artz baten gaineko arkakuso bat bezala da. Potentzia bat suntsitu nahi du. Ez da posible. Hori ni Classius Clay-rekin ring batean jartzea bezala litzateke. Urtebete edo bi barru etsipena orokorra izango dela uste dut. Orain gartzelan ETako 500 preso badaude hemendik urtebete barru 1.000 edo 2.000 izanen dira. Horrek ordea ez du ETA beldurtzen. Bere helburua zera bait da: minaren aurrean sentibera den herri bat, eta euskalduna sakontsu humanista da, mobilizatzeko biderik hoberena da. 1.000 edo 2.000 atxilotu horiek zigor luzeak jasango dituzte ezer ez lortzeko. Herri honen ruina besterik ez dute bilatzen, iraultza egiteko baldintza optimoak lortzeko. Iraultza horretarako egiten dute burruka bai ETak eta bai HBk, biak gauza bera bait dira.

JAPON HARMETAN

USA-tarren presioak eta gerranahiak haraino ere iristen dira, Japonaino, Asiarako egin duten estrategiaren barruan herri hori garrantzi handikotzat daukate-ta.

1946. urtean, gerra bukatuta, iparramerikako militarrek Japonen gehiago bururik altxa ez zezan ahaleginak egin zituzten. Orduan, beldur baitziren. Hura izan zela-ta, urte hartan «Bake-Konstituzioa» onartu zuten han.

«Japonen betiko uko egiten dio gerrari, eta nazioarteko arazoak indarbidez konpontzeari (...) Asmo hau gogoan duela, ez lurtean, ez itsasoan, ez airean ez du ejertzito indarrik mantenduko». Hura konstituzioa hura! Horrelako baten bila, gu ere bagabiltza baina... mundu honetakoa ez baita...

Lau urte beranduago, horren lehen froga: Korearen aurkako gerran, Japonen «subertsio komunista» zegoe-lakoan, 75 mila soldadutako tropa bat antolarazi zuen MacArthur jeneralak.

Ordutik hona, industriagintzan ere erakutsi ez dezaketen bilakaera izan dute japoniarrek harma kontu honetan: 280 mila dira gaurregun ejertzito hartako ofizialak eta subofizialak (soldadu soiletaz daturik ez dut).

«Autodefentsarako indarrak» izen dotorea jarrita, harro ibiltzen ahal dira orain Asian barna, lur puxka handi haren ejertzitorik aurreratuen dute-ta.

Zenbaiti, han ere, gutxi irudituta hala ere eta, bi aldiz gehiagoko presu-puestoa eskatzen dute. Erdarazko itzulpenean, Partido Liberal Demócrata-koak dituzue horiek. Bueno!

«Sobietarren mehatxua» aipatzen dizute. Barne nahiz kanpotik datorrien edozein kritika ixilarazteko zer-bait ikaragarri asmatu behar.

USA-koentzat, esan bezala, garrantzi handikoa da hura. Lehenik, harunzkaldeko gainerako basekiko harremanetarako zentru bezala, iparraldetik Korea, hegoaldetik Filipinak eta Malasia batipat lagun dituztela.

Eta etsaiekiko oso bestelako harremanak izateko ere bai, noski: Okinawa-tik («The Keystone of the Pacific»), Pazifiko-ko giltza esaten baitio-te) Vietnam, Laos, Cambodia, Co-rearen aurkako erasoak zuzendu dituzte.

Japonen zehar, 148 leku desberdinetan 50 mila soldadu iparramerikar dago —Alemania eta gero gehien dagoena da—, beste batzuren artean nazio sinboloa omen den Fuji mendian entrenatzen dituztela.

Munduko geografia militarrean

(eta, jakina denez, geografia militarrek sortua da, eta borrokarik dagoen bitartean geografia militarri so egin beharko diogu) ahantzezineko puntua da Japon. Asian ezer gertatuz gero, Japoni beha: ez baita urrun ibiliko...

Eta hobe luke urrun balebil... Baten alde edo bestearen alde, herrien odola baita azken finean oldarka isurtzen dena. Azken gerran hildako 5 milioien senide eta lagunak ez ahal dira ahaztuta egongo!

Pablo SASTRE

OH.

GERLA BATEN AZPIKALDEA

Gezurra dirudi, baina Argentina eta Ingalterra gerlan daude. Guk ezin dugu konprenitu zergatik, baina hor daude. «El Papus»tik jaso dugu bere editoriala oso gauza onak esaten dituelako gerla honi buruz:

«Apenas hace cuatro días que las fuerzas democráticas argentinas eran masacradas en Buenos Aires por los gorilas de la Junta Militar. Poco después la misma Junta Militar pasa a ser aclamada incluso por los Montoneros que quieren dejar la guerrilla para apuntarse voluntarios a la conquista de las islas. No parece sino que la toma de las Malvinas haga buenas las desapariciones de sindicalistas, amortice los asesinatos nocturnos, las torturas, el secuestro permanente de las libertades por un gobierno cuyas únicas justificaciones son las armas y el beneplácito de los Estados Unidos. Hay nacionalismos que en esta casa no entenderemos jamás. El argentino deseando incorporar a los pingüinos malvinenses es uno de ellos. Y ello no implica estar al lado de la dama de hierro, bastante oxidada por la medida argentina, ni mucho menos. En realidad mucho nos tememos que aquí ni los ingleses de a pie ni los ar-

gentinos encarcelados vayan a sacar mucho en claro de todo este asunto. A uno se le vienen a la memoria aquellos versos de Brecht en los que dice que tras la guerra, entre los vencidos, el pueblo llano pasaba hambre, pero entre los vencedores el pueblo llano la pasaba también. Una guerra real, no la de papel que, en el momento de escribir estas líneas, nos están ofreciendo, no puede servir ni a Ingalterra ni a Argentina, sino para justificar los constantes aprietos que el desgobierno de la derecha está imponiendo a esos pueblos. Sólo puede servir para que, si hubiera muertos, sean sacados sus cadáveres en televisión a exaltar la estupidez de sus conciudadanos deseosos de apoyar a un Gobierno que no supo evitar esas muertes. Sólo puede servir para constatar, una vez más, que quienes nunca van al frente no dudan en decidir sobre las vidas de los conciudadanos».

EEH?

IRANGO BITXIAK

«Gentes» aldizkariak oso sail interesgarria ekarri digu bere azken alean, bigarrena. Sail hori Irango bitxietaz da. Hau da adibide txiki bat:

«El valor de este trono, según estimaciones dignas de crédito, gira alre-

dedor de los mil quinientos millones de dólares. Tiene 98 centímetros de largo, por 96 de ancho y 217 de alto. Es un trono en madera noble recubierto por placas de oro macizo y piedras preciosas: 11.615 esmeraldas, 8.528 rubíes y 6.536 diamantes. En total, más de veintiseis mil piedras preciosas».

Oraintxe ulertu dut zergaitik dagoen Jomeini Iranen.

UH!

DENAK ALA INOR EZ

«Punto y Hora»tik jaso dugu eskutitz bateko zatitxo bat. Oso ederra da esan nahi diguna.

«No se trata de hacer esfuerzos sobrehumanos. Duran poco. Se trata de hacer pequeños esfuerzos pero masivos, realizados por miles y miles y cientos de miles de personas. Pero tenemos la estúpida manía de decir... va! mucho vas a conseguir tú haciendo eso! ¡Qué error!

Si se trata de ir a un mitin, conferencia, etc. etc. solemos decir: ¡va, si no voy yo ni se va a notar! Craso error pensar así! Cada pesetita y cada presencia son importantes siempre».

Eske batzuetan oso astunak dira; baina, tira, egia da, beti prest egon behar dugu.

nunahi eta noiznahi
euskaraz

HAU LANA!

«Ez, ezetz, aurkitzen nahi nau-
zuen
tokian ez nago. Alderantziz, he-
men
nago, eta hemendik, parrezka
ikusten zaituztet».

M. Foucault.

1.- Esperientza baten kronika laburra: abiapuntua.

Edonork, espetxetik pasatzera-
koan, badu bere burua lertzeko prest.
Hauxe da, behintzat, neure experien-
tzia pertsonala, eta horregatik honi
buruz hitzegingo dut.

Komisariako denborak, ardatz
klasiko guztiak hausten ditu. Denbo-
ra bera, espazioa, sentsabideen atalak
eta harremanak ere krisian agertzen
dira.

Hortik, krisis horretatik hain zu-
zen, ikuspegi kritiko makina azaltzen
zaigu. Hortik ere, irudiak, sasi ame-
tsak, orotz eta arrazonamenduak
abiatzen eta nahasten dira jaio eta
hiltzeko une berean zoritxarrez.

Torturak komediak dirudite. Alde
batetik ikusle gisa zaude kokaturik,
bainan aktore bezala ere bai. Me-
mentu batzuetan zure sentiduek ez
dira perzibitzeko gai eta segidan, fisi-
koki, zure bizitza osoan sentitu ez du-
zuna sentitzen duzu. Hau nahaspila.

Ez da batere esperientzia horreta-
tik agertzen zaizkizun ideiei eta ikuspe-
gien ardura izatea eta bilakatzea.
Gero kartzelan edo kalean (gure Eus-
kadi kartzela haundi maitagarri ho-
rretan) lagunen artean objebitizazio
hori sortzen da. Anekdotak askatzen

dira... beldurra errelatibizatzen da,
bainan anekdota bertan kokatu eta
geratzen da diskurtsoa.

Krisisatik sortu arazi diren kriti-
kak beldur berarekin erlatibizatzen
izan omen dira eta bagenituen ahal-
men teori berri guztiak galtzen ditugu
ere. Inertziagatik iturburu garrantz
bainan aberats hau (gure borroka
bere baitan) mespretxatzen dugu eta
ondorioz sensazio eta kritikak maila
pertsonal batetan bakarrik egiten
dira. Teorian ez dugu eraikitzen.

2.- Teoriaren debaluapena

Bainan orain aipatu dudana ez da
kasualitatez gertatzen. Jendeak sus-
mo txarra hartu du teoriarekiko.
Frankismo garaian liburuekiko ega-
rria nabarmena izan zen. Buruak es-
natu beharra zegoen. Gaur, berriz,
egoera zeharo argia dagoela esan lite-
ke. Teoria eta praktikaren arteko
haustura maila guztietan izan da.

Lehen hitzegiterik etzegoela esan
genezake, eta aldiz, gaur egun gehiegi
hitzegiten dela ere bai. Eta ez da hori
bakarrik, hitzjario hauen ondorioz
hitzen azoka ireki egin da eta orduan
gaur: «Hitza geratzen zaigula»—
Blas de Oterok bezala, ez dugu esan
beharrik. Hitz sobera dugu gaur, ta-
malez.

Alde batetik gaurko egoeran teo-
riaren bidexkatik ibiltzeak lotsa ema-
ten du benetan. Borrokalarien artean
«teoriko» deitzea bati insultoa bihur-
tu da, eta noski, batzuetan behinikpe-
hin arrazoiez.

Dena dela boterearen arpegi zahar
haiek beti berritzen ari dira eta teo-
riaren esan nahiak hiru ezaugarri
omen ditu betiko funtsari gehitzeko;
Hona hemen:

A.- SASIEZKERRAREN HIZKE- RA

Mundu kapitalista hontan tontoak

TEO
RIA
REN
LE
KUA

ez du irtenbiderik. Teorian inor ez da berez tontoa. Mendetan zehar ideien merkatua eraiki da eta hortik merkantzia saltzeko produktoaren ezaugarriak ezagutu behar dira. Gaur egun asmoaren azokan ezkerre izene-ko ez den gauzarik ez dute saltzerik.

Komunikabideek boterea biluztu dute, eta hortik azaltzen den eszeptizismoa kritizismoz margotu behar dute gizakotzen seguritatea lortzeko.

Eskubiak (teoria mailan) historia- ren trena galdu du. Amorrazioa du, ez arrazoiak.

Seudoezkerre deritzan hori moda-ko kotxean paseatzen ari da. Bere ikuspegitik bizi ditugun gauza guz- tiak «dibertimendu» bezala uler di- tzazkegu. Inork ez du arrazoi, dena subjektiboa da, eta abar. Ikusmira honek, hala ere, zer esan dezakeen eta zer isildu behar duen badaki.

B.- JAKINTSUEN ROILOA

Erreazioa normala da. «Diverti- mento» egiten duen jendeari paila- zoak deitzen zaie (berdin italiano- z eta euskaraz), eta bizitza batere atsegin ez dagoenean seudoezkerreko lanek roiloak dirudite egiatan. «Ez dut ulertzen», «ez dit ezer esaten». «Ez zait gustatzen», «Roilo bat da»...

Teoriak jendearen nahia hartu be- har du bizitzeko; bere burua bilaka- tzeko, gaurko munduaz eta gerokoaz mintzo da. Baina etorkizunaren alde borrokatzen ari direnei teoriak gutxi esaten die edota oso mespreziozko ja- rrera dute. Betiko teoriak ezkerre- ren izena hartu du bizitzeko baina roilo hutsa bihurtu da. Teoria zaharra ito- ta gelditu da bere hizarioaren ba- rruan.

Gure kaleetako makina bat borro- kalariri teoriak zertxobait esatea be- ste munduko gauza omen dateke. Be- netako iraultzaile batzuentzat ere teoria roiloadak.

C.- HORI TEORIAN BAI...

Eta haustura hor datza. Errezegi teoriari leku bat uzten diogu eta praktikari bestea. «Horrela izan be- har luke baina...», «Hori teorian bai...».

Teoria ispilu «retrovisor» baten antzekoa dela aspalditik esaten zen. Generalek nahiko prestakuntza ba- dute beti lehen gertatutako guda ira- bazteko. Teoriak iragan dena erakus- ten omen du («Minervaren ontzak ilunabarrean egiten du hegaz...»). Baina ikuspegi hori aldatu egin da ze- haro nere ustez.

Teoria bere aldetik doala eta prak- tikak ardatz bereziak dituela esan ge- nezake. Gaurko epistemologiak edo ezagutzaren filosofiak benetako kos- mogoni bat onartzen du eta beste al- dean gure eguneroko unibertsoa ko- katu lezake.

Ez du pena merezi gaur erabiltzen den epistemologiari hitz bitan begira- da bat ematea, baina holako planteam- entuak gero eta gehiago aditzen direla garbi dagoela uste dut.

Antza denez, Popper, Lakatos eta abarrek (gaur modan dauden zien- tziako filosofoak) azpimarratu egiten dute ideien arloan kalean aditzen zen esaldi normal hori: «Hori teorian bai...» Perpausa sinple hau egunero- ko egia bihurtu da.

2.- Teoriaren beharra

Dena dela, aldaketa bat gertatu de- nean munduan, lehengo teoriaren erla- zioa urteaz zaila da. Zentzu horretan, 1917a baino lehen erabiltzen ziren zientzia kontzeptuak eta Soviets-en Iraultza ondoren agertu ziren ideiak jakintzan zehar berberak ez ziren. Sortaldean berdin gertatu zen Txina- ko inperioa erori eta gero edo ta mundu guztian 1968az geroztik.

Maiatzeko errebuelta ondoren lite- ratura ugari dugu hortik zihoazen sa- koneko egiturak aztertzeke. Teoria gai hauek oso ongi saltzen dituztela esango nuke gainera.

Baina gauza bat aipa liteke. Nahiz eta ikerketa guzti horiek ideologia bi- hurtu, gehientsuenek zehaztu baino gehiago estali egiten badute ere... bo- rroka aurrera eramaten denean, teo- ria aldetik, esanahi arloan, zertxobait bazegoela erakusten digute. Zertxo- bait horiek, egitura berriak oinarritu dituzte.

Arrazionalismoa «argien men- dean», materialismo dialektikoa XX. mendearen hasieran, 68ko bitalis- moa... ez zeuden, bakoitza bere ga- raian, «korpus» baten gisa eraikia, izpi bakartiak bezala baizik.

Gaur egun Euskadin gertatzen zai- guna gauza berbera da akaso. Dama- magun burrukatik aterako dena ez daukagu ikusterik, baina burrukan bertan ikusten diren izpiak ez ditugu ahaztu behar. Alderantziz, haien bi- dez teoria berri bat eraikiko da... guk behar duguna hain zuen.

Teoria berri horren izpiak borro- kan bertan azaltzen zaizkigu, bai es- petxeetan, baita ekintzetan ere, edota lagunaren artean.

Gure herriak susmo txarra du beti- ko teoriaren aurka. Beraz, zaharrak pa- seak daudela badakigu, baina horrek ez du esan nahi teoria berri baten be- harrik ez dugunik. Aldrebes, egitura berriak lortzeko oraintxe daramagun prozesoa ikusten diren zerbaitxoak hartu eta teorizatu beharra dago.

Teoria zaharraren kontrako sus- moa ona da beraz. Kontinuidadeare- kin, osotasunaren ikuspegia, betiko derrigorrezko nexoak... eta abarri konfidantzarik ez diegu eman behar. Baina teoriaren edozein ahalmeni ez diogu uko egin behar inerziagatik.

FITO

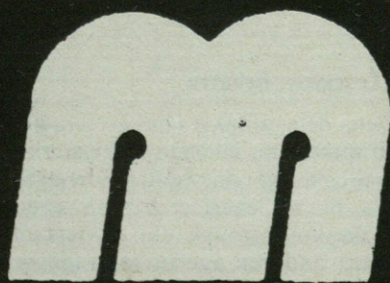
AUZMENDI

JAZTEKO MILA AUKERA, BAINA AUZMENDI
BAIKARRA DUGU.

SASTRE VERGARA, 1 DONOSTINKO ESTILOA

kirolzaleen zerbitzutan

miner

donostia

271050 eta 270447

Zertan dago gizonezkoen anti sorgailua

Anti-sorgailuen arazoa ez da gaurkoa, eta esan dezakegu bizitzaren arlo guztiekin zer ikusirik baduela, eta batez ere hezkuntzarekin.

Anti-sorgailuak, «harreman sexualak», «sartzearekin» bukatzen diren arabera beharrezkoak dira, eta gaur egun, denok, bai gizon eta emakumeok, izan dugun hezkuntzarengatik, sexu harremanak osoak izateko, gehienetan, «sartzearekin» bukatu behar ditugu.

Teorikoki nahiko onartua dago, «sartzeak», emakumearengan plazer fisiko haundirik sortzen ez duela, baina hez kuntzaren bidez emakume askok ere beharrezkoa jotzen dute. Ondorioetako bat sexualitatea «sartzearekin» identifikatzea da.

Gizonezkoak ere hezkuntza berberaren ondorioz, eta gainera «sartzea» plazer baten iturri denez gero, identifikazio hau oraindik fuertego ematen da, eta zenbaitentzat, «sartu» gabe bukatzen diren harremanak frustranteak izaten dira.

Teorikoki harreman sexualak, «sartu» gabe bukatzea, onartzen dutenak teorikoki ez dira asko, baina praktikan onartzen dutenak oraindik gutxiago dira, eta beraz oraingo, eta sexu munduan benetako iraultza bat ematen ez den bitartean, anti-sorgailuak erabiltzen jarraitu beharko da. Onart ezina da, sexu munduan iraultza bat eman dela esatea, azken finean, maizago eta lasaiago «sartzea» lortu denean batez ere.

Arazo hau benetakoa dela ikusteko, eta nahiz eta datoak ez gaurkoak izan, antisorgailuekin zer ikusirik duen arazoetako bat hilorketa da, eta estatu espainolean adibidez, nahiz eta mila traba izan, debekatua dagoelako, garestia delako, elizak indar haundia duelako... 300.000 hilorketa egiten dira urtero.

Danok dakigu anti-sorgailuen ondorioak eta kargak zein diren baina halaz ere hilorketa oraindik okerragoa iruditzen zaigu.

Orain arte anti-sorgailuen ikerketa emakumearen mundura mugatu da batez ere. Anti-sorgailua teorikoki behintzat, efikaza, errebersiblea, eta erabiltzeko erraza izan behar du, eta noski ondorio gabeko. Gaur egun emakumeak erabiltzen dituzten anti-sorgailuak ezaugarri hauek betetzen dituzten hala ez oso eztabaidagarria da. Garbiketa azkarra, supositorio, diafragma, esteriletea, pastila... denak ba dute hutsune bat edo beste.

Gizonezkoen eskutan orain arte batez ere bi egon dira, «atzera jo» edo preserbatiboa erabili, eta eztabaidagarria dira benetan.

Gehiago luzatu gabe, gaur egun eta mila oztoporen aurka, gizonezkoen anti-sorgailu munduan ikerketa ba-

tzu egiten ari dira. Batez ere hiru zentzutan doaz ikerketak: espermatozoiden produkzioari dagokiona, espermatozoideak ernaltzeko duten gaitasunari dagokiona eta espermatozoiden garraioari dagokiona.

Espermatozoiden produkzio kontrola

Hiru metodo dira mota honetan: Gossipola, agente fisikoak, eta hormonak. Herri batzutan probak egin dituztela esan dezakegu eta efikazia eta errebersibletasuna badutela esan beharra dago. Bi edo hiru hilabetetan espermatozoiden produkzio asko jeisten da, eta tratamendua utzi on-

doren, berriz ere produkzioa haunditzen da.

Espermatozoiden ernaltzeko gaitasunaren kontrola

Batez ere teorikoa da, oraindik ezer asmatu ez bait da, halaz ere esan beharra dago ikerketen bidez enzima bat aurkitu nahi dutela.

Espermatozoiden garraioaren kontrola

Zentzu honetakoak dira lehen aipatu ditugun «atzera jo» eta preserbatiboak. Beste batzu badaude, eta toki batzutan martxan da daude gainera. Metodori azkarrena eta efika-

zena, basektomia da, eta honen bidez espermatozoideak ez dira espermara iristen. Operazio txiki bat besterik ez da. Arazo nagusia oso irrebersiblea dela da.

Batez ere familia eratu duten gizonen artean praktikan jartzen da batez ere.

Ikerketa hauek aurrera doaz eta emakumeenak ere bai, baina hezkuntza mailan, sexu arazoa behar den bezala eta sakonki agertzen ez den bitartean, bitarteko hauek askotan bere balio guztia galtzen dute. Sexu mailan benetako iraultza bat ematen ez den bitartean beraz, gaur arte emakumezkoak eraman duen zama hori, hemendik aurrera biak eraman beharko dugu.

Jo.

irakurleak mintzo

— Aita gauza asko kontatu nahi dizut, baina oso urruti zaude. Amak esan dit gure etxeko lehioetatik ikusten ditugun mendiak baina urrutia go zaudela. Oso urruti, eta oso bertan lehenago baino gehiago maite zaitutelako. Gauero hitzegiten dut zurekin, baina zuk ez didazu aditzen, oso urruti bait zaude. Badaukat gogoia zurekin egoteko berriz, eta orain betiko. Baina amatxok luzerako izango dela esaten dit.

Nere lagunak aitak etxean daude, baina zu ez, zergatik?

Askotan esaten diot amatxori mendiak pasa beharko ditugula zuregana joateko, eta orduan negarrez jartzen da. Baina ni haundia egiten naizenean kotxe bat erosiko dut eta

joango gera zauden lekura zure bila. Bitartean ez preokupatu aitatxo.

Amak esan zidan Euskal Herriarengatik zaudela alde egina, eta horregatik gizon gaiztoak zure atzetikan dabilatzatela; Ondo egin duzu aita Euskal Herria defenditzen nik berdina egingo dut biharko egunean.

Ahal dezunean etorri etxera. Ama eta biok zure zai gaude!

Agur aitatxo! Hurrengo arte!

Haritz.

(Eskutitz hau nere semearen koardernoan bilatu dut, pixkat zuzendu eta zuei bidaltzen dizuet zuen eskutitzen sailan atera dezazuen. Eskerrik asko.)

BEGOÑA

JAKIN

"25" urte euskal
Kulturari

Zergatik ez
beste **25** gutxienez

Harpidedun egin gaituz

Aldizkari honi lagunduz, harpidedun eginez, zeu-
re kulturari laguntzen diozu: euskal kulturari.

Bere historia osoan JAKIN beti ahalegindu da, eta
gaur are gehiago ahalegintzen da, tresna bizia izaten
euskal kulturari bultz egiteko eta azterketak bizkor-
tzeko. Arintasuna eta sendotasuna bilatuz, egune-
kotasuna eta seriotasuna elkartuz, edozein arazotan
sakontasuna lortu nahi du JAKINEk.

Hori dena aski arrazoi da, gure ustez, zure lagun-
tza itxaroteko, eta harpidetza txartela bete dezazula
eskatzeko.

Gure hitza ematen dizugu: harpidedunen ugari-
tzeak ekar lezan irabazi oro aldizkaria hobetzeko
izango da oso-osorik.

HARPIDETZA TXARTELA

JAKIN aldizkariaren harpidedun egin nahi dut:

Izena Herria
Kalea Tel.

Gurutze (+) baten bidez adierazten dudan eran egingo dut urteko ordainketa (1.200 pta.)

☐ txete bidez ☐ renboltoz ☐ nire Banku kontuaren bidez (bete beheko zati hau)

Banco o Caja de Ahorros Banku edo Aurrezki Kutxa

N.º de cuenta / Kontuaren zenbakia

Sucursal / Sukurtsala

Titular de la cuenta / Kontuaren jabea

Entitate horretako nire kontuan zorpetu itzazue, mesedez, JAKINEk nire izenean
aurkez diezazkizuen erreziboak. Agur,

Sirvanse adeudar en mi cuenta con esa entidad los recibos que a mi nombre les
sean presentados por JAKIN. Atentamente,

Firmado / Zinatzailea

Domicilio / Helpidea

Sharid Raza, pakistaniar euskalduna

EUSKARAZKO LIBURUAK SAMURRAGO EGITEN ZAIZKIT

Sharid Raza Mehasi, 15 urteko mutil bat da. Berak zazpi urte zituelarik bere aita eta aitaren lagun batzu beren herritik (Pakistaniatik) E.H.ra etorri ziren. Sharid orain lau urte bere amarekin etorri zen. Oñatin bizi dira eta herrian nahiko ezagunak dira. Sharidek dena den badauka eza-guna izateko beste bereiztasun bat, euskalduna dela; euskara dakien pakistaniarra alegia.

A— Elkarrizketari ekiteko eskola-gatik galdetzen diogu, ea zer moduz hemengo eskolan, aurretik bagenekien Pakistanian ikasketak aski ongi zeramatzala, baina hona etorri zenean hizkuntza desberdin batekin topo egin zuen horrek dakarkion arazo guztiarekin.

S— Ondo.

A— Erantzunak oso laburrak botatzen dizkigu hasieran, ez da gehiegi enroilatzen eta horregatik beste galdera, bat botatzen diogu, samurra al da?

S— Bai, baina erdarazko liburuak zailak egiten zaizkit.

A— Euskarazkoak samurragoak?

S— Bai. (Farre egiten dugu hirurok)

A— Bere lagun, denborapasa, etab. dela eta piska bat komentatzeko eskatzen diogu.

S— Eskubaloia jolasten dut, oso ondo nago eta oraintxe nator entrenamendutik.

A— Asko gustatzen al zaizu kirola?

S— Bai, gehien bat fronton, tenis eta eskubaloia.

A— Ba al daukazdu hemengo lagunik?

S— Bai, asko. Por ejemplo Iñaki Martínez, (beste izen bat ere eman

digu baina ez da ia entzuten)... asko, asko.

A— Eta gustora zabilta heurokin ezta?

S— Bai.

A— Zu bertakoa eginda zaude?

S— Bai.

A— Gaia piska bat aldatuz, Shari, asko kostatu al zaizu euskara ikastea?

S— Ez.

A— Mutil honek berriro harritzen

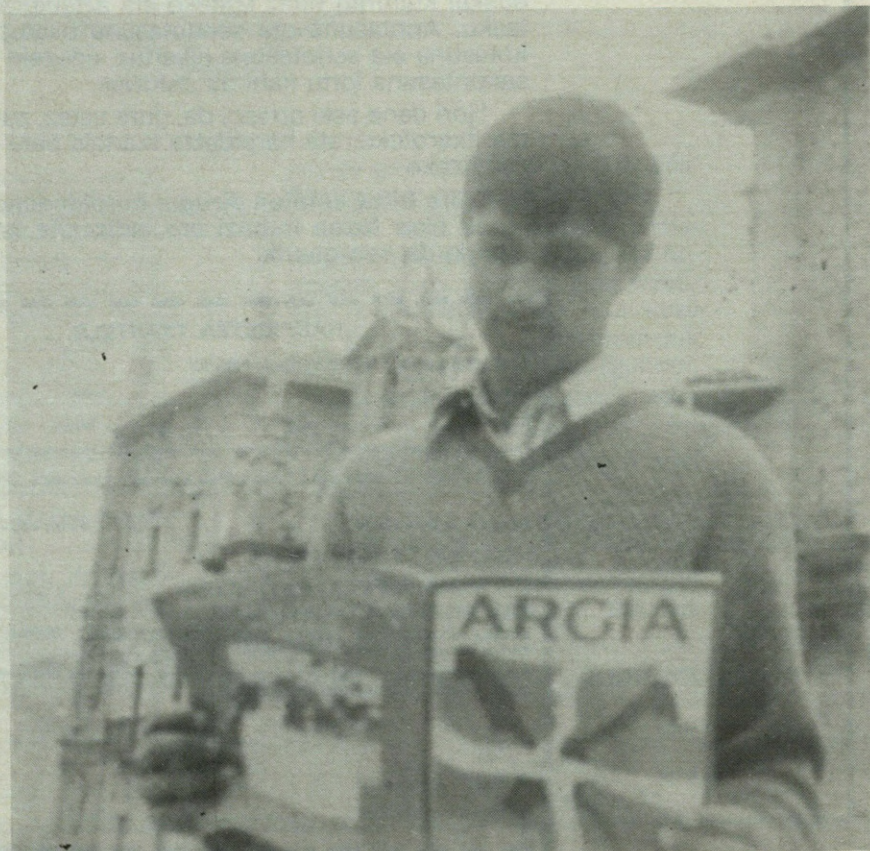
gaitu eta jende askok euskara oso zaila dela, ezin dela ikasi... dioela esaten diogunean zera erantzun digu:

S— Beno, ni hona etorri naizenean euskara ikasi dut eta horregatik ez zait zaila.

A— Norekin ikasi duzu euskara?

S— Agustin Errasti eskola nazionalako maisuarekin.

A— Felisatxoren dendan ikusita eta Felisatxo bera den modukoa jakinez, ea berarekin zerbait ikasi duen galdetzen diogu.

S— Bai, asko ere bai. Lehenengo eskolan Errastirekin eta gero kalean, dendan, Felisarekin.

A— Nola ikusten duzu mutikoen jokaera euskararen aurrean?

S— Ona.

A— Baina askotan euskara dakite eta ez dute hitzegiten.

S— Bai, hori txarra da. Hemen euskara eta erdara nahasi egiten dira eta hori ez da ona. Hemen erdi euskara eta gero erdara eta holaxe dabilta beti eta niretzat txarra da, euskara bakarrik egiteko edo erdara.

A— Zertarako balio zaizu Oñatin euskara?

S— Hemengo mutikoen bizia egiteko edo handiekin (adinekoekin) hitzegiteko.

A— Eta gauzak erosteko eta?

S— Zera, beno, denda batzuetan euskaraz egiten dut eta besteetan, erderazkoekin.

A— Jendeak ba al daki zuk euskara dakizula?

— Bai, askok.

A— Ba dakizu eskolan ikasten duzun euskara eta kalekoa ez direla berdinak...

S— Bai, baina eskolan oso gutxi egiten da, Oñatikoa egiten da eta ez liburuetakoa.

A— Zuk nongo euskara dakizu Oñatikoa edo liburuetakoa (batua)?

S— Biak, baina gehiago Oñatikoa.

A— Oñatiko euskara ikasteko ez duzu problemarik izan orduan?

S— Ez, eskolakoa Errastirekin ikasi dut eta Oñatikoa Felisarekin.

A— Zure ustez euskara jakiteak zure integrazioa samurtu du?

S— Bai, bai, ez da zaila.

A— Euskara dakizulako hobe ikusi zaude jendearengandik?

S— Bai, euskaldun jendearengandik oso ondo ikusita nago.

A— Ba al dago urdu (Pakistango hizkuntza) eta euskararen artean erlaziorik, antzarik,

S— Ez, ez dago antzarik. Baina erdara ta urduaren artean badago, por ejemplo han —que— berdin esaten da erdaran eta urdun.

A— Hango eta hemengo arteko mentalitate, bizimoduaren diferentziagatik galdetu eta hau izan da berak bota digun erantzuna:

S— Bai, zera... han ez da neskatilekin ibiltzen eta hemen gauza diferentea da. Hemen hamaika, hamabi, hamalau urtekin mutilekin ibiltzen dira eta hori gauza txarra da. Han arreba eta amarekin ibiltzen da edo beste neskatilekin baina ez hemengo moduan.

A— Zer diferentzia ikusten duzu Pakistan eta Euskadiren artean?

S— Niretzat ez dago, ia ia berdinak dira, eskola edo piskat bat diferente, bestela...

A— Irakurtzen al duzu euskara?

S— Eskolan liburuak, baina kalean ez dut irakurtzen ez euskaraz ez erderazko rebistarik.

A— ARGIA ezagutzen zenuen aurretik?

S— Bai, saltzen...

A— Zer pentsatzen duzu ARGIAz?

S— Ez dut irakurtzen baina uste dut zera, hemengo jendeari asko gustatzen zaiola, hortxe Felisatxorenean (dendan) asko etortzen ziren eta denak saldu.

A— Zer pentsatzen duzu hemengo giroaz, jaiak... jendea askotan dabil kalean, poteoa...

S— Niretzat hori normala da, larunbata ta igandea dira zera, kalean ibiltzeko.

A— Hasieran ez zen arraroa hori ikustea?

S— Ez, han jendea baserrietan, eskolan, ibiltzen da, ez dago tabernarik. Alkohola ezin da edan, badago baina ez da edaten.

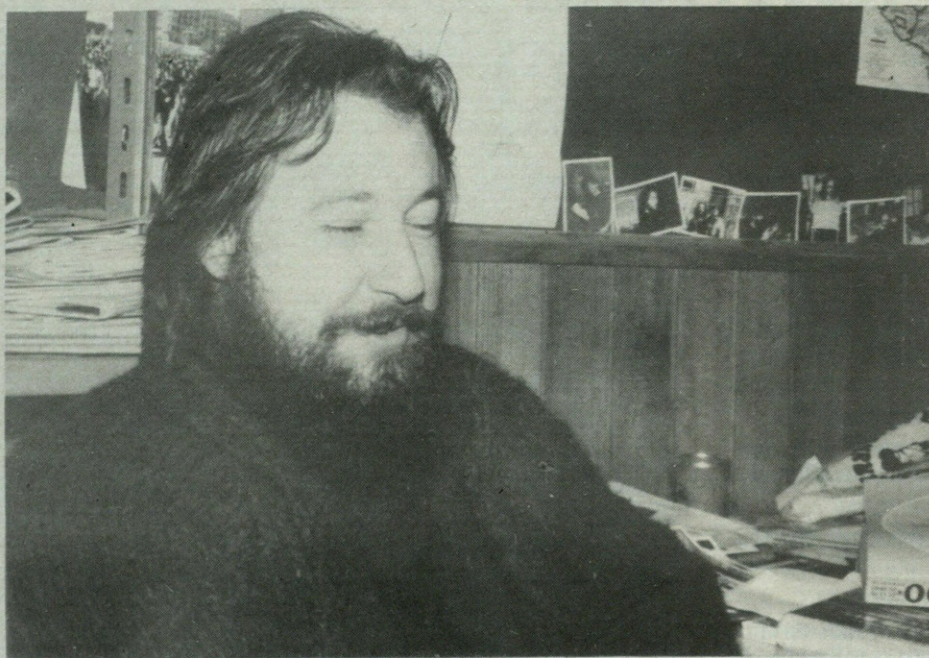
A— Etorkizunari begira zer esan nahi duen galdetu diogunean «ez dakit» esan digu, baina gero zer amets, zer gustatuko litzaiokeen galdetu ondoren hauxe bota digu:

S— Beno, Euskadin karrera bat egiten, ez dakit... Nik nahi dut sendagile... beno, lehengo sendagile laguntzailer ta gero sendagilea izatea, baina hemen euskadin.

A— Azken hau entzunik —pozik jarri gara noski— ea Oñatin maite duen eta berak Oñati maite duen galderen erantzuna, elkarriketako gehienak bezala oso laburra ta konkretua izan da: «BAI».

Roberto ALTUNA
Xabier ETXANIZ

Iñaki Garmendia, nobelagile eta aparejadore

«5 etan jaikitzen naiz idazteko»

HALAMIREN!, Iñaki Garmendiaren lehen nobela, polemikoa gerta daiteke geure letren mundutxuan. Era guztitako komentarioak entzun ditugu dagoeneko, «Hasi nauk letzen eta ez diat tutik ere ulertzen», «Oso liburu aberatsa duk euskara aldetik batezere», «irakurri duk?, hik daukak morala, hik!». Bidea irekitzen du hain zuzen nobela honen polemikotasunak literaturaz, hizkera literarioaz, narratze moeta ez etabarretaz jardun ahal izateko, Bitartean Iñakik esan duen modura: Kritiken zai nago

—A.: Nondarra haiz berez?

—I. G.: Zaldibiarra nahiz eta orain Zarautzen bizi. Badakik lana eta kontu horiek.

—A.: Zer lan egiten duk ba?

—I. G.: Aparejadorea nauk.

—A.: Sevillan ikasia?

—I. G.: Bai hantxe egin nian karre-
ra. Garai hartan zeharo deseuskaldu
ninduan, ez nian euskara galdu bai-
nan ez nituan ez alfabetatua ez ezer,
gero eta gutxiago egiten nian. Handik
etorri eta Zaldibin aitakin jarduten
nituan egun guztian bertsoan eta de-

netan. Lanaren aginduz Zarautza
etorritz geroz gaueskolan sartu ni-
tuan, alfabetatzen hasi nituan.

—A.: Noiz hori?

—I. G.: Duela lau bat urte, 27 ni-
tuenean. Zarautza joan nituan eta
urte bete pasa nian hotel batetan, ba-
kar bakarrik. Ez nian inor ezagutzen,
kalera atera, tabernaren batetan sar-
tu eta ez nian inor ezagutzen, ni ere ez
ninduten ezagutzen, arraroa sentitzen
haiz, arrotza. Gaueskolan sartu eta
han hasi nituan jende piskat kidetzen,
han euskara lantzen...

—A.: Baita landu ere, ze HALAMI-

RENen garbi ikusten dena euskararen
aberastasuna duk, hortan behintzat
eritzi guztiak bat datozela usten diat...

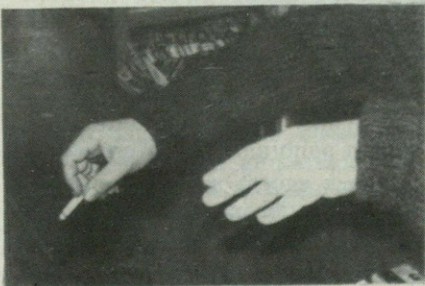
—I. G.: Saiatu saiatu nauk, ez
ezaala pentsa ordea, ze hau ere esan
bait zidatek, zailagoa egitearren jar-
dun naizenik, ez ez, horrelakorik ez.
Gertatzen duk euskaraz oso hitz gu-
txi erabiltzen direla normalean, kon-
bertsatzio arruntetatik atera eta ia ez
diagu euskararik. Erdaraz hasten
haiz edozer gauza irakurtzen eta ba-
zirudik simple sinplea dela, guztia
konprenitzen dela; gero hasten haiz
erdaraz normal normalak diren gau-

za horiek euskaraz bota nahiean eta lur jota geratzen haiz.

«Denok diagu euskaraz ikasteko beharra»

—A.: Bai, baina joera nahiko garbizalea segitu duk, ez al duk uste irakurtzeko orduan oztopo handiegia gerta daitekeenik?, ez dela ezer ulertuko?, ulertezina bada ez dela batere atsegina izango irakurtzeko?

—I. G.: Gerta ditekena duk, halaz eta guztiz gairatu beharrekoa. Askok irakurri behar diagu euskaraz ohitura minimo bat lortzearren. Pentsatzen diat euskaldunok oraindik ez dugula irakurtzeko ohiturarik, ahotik belarriariko ohitura diagu. Idaztea eta irakurtzeak normalizatuak baleude bertsoaritzak ez luke egun duen garrantzirik edukiko. Bertso saio batetara joaten gaituk, hura aditu eta konforme geratu, telebistaren modukoa duk.

—A.: Dena den aukerak dituk azken finean hitz batzu edo besteak aukeratzeko...

—I. G.: Ni harri eginda eta txundituta geratzen nauk hiztegian gauza bat esateko hitz piloa aurkitzerakoan, gustatzen zaidak hitz horiekin jolastea, hitz horiek erabiltzea. Buruan dituanak paperean jartzea sekulako bortxaketa duk. Ez duk asmatzen, ez duk burukoa paperean ikusten...

—A.: Eta hori beste norbaitek ulertu behar ba dik...

—I. G.: Hor zegok koska. Usten diat zenbait imagin ilun xamarrek atera zaizkidala. Une zenbaitetan frase trinkoegiak egin dizkiat seuruasko, arinago eman ezkerreko hobe gera zitekeen agian.

—A.: Kontu bat zegok gainera, hizkerarena. Elkarrizketatan batezere. Narratzean hizkera oso poetikoa erabiltzeaz gain, elkarrizketatan antzekoa erabiltzen duk., ez gaur egun edozein bikoteek erabil dezakeen hizkera, laboratorikoa edo.

—I. G.: Posiblea duk pertsonaiak eta beraien hizkera behar bezainbat landu gabe izatea. Elkarrizketatan halaz ere erdaraz normalean esaten diren gauzak esaten dituk, horiek gaur egun ez dituk euskaraz erabiltzen, baina erabil zitezke. Gaur ez dela horrela hitzegiten... konforme, denok ordea ikasi behar diagu euskara, ez goaztik inora bestela. Irakurleak ikasi behar dik beste forma erabilgarri piloa, aldi berean idazleak. Egunen batetan iortu behar diagu esaten ez bainan idazten dizkiagunak erabiltzen.

—A.: Aditzetan ere sintetikoak erabili dituk oso maiz...

—I. G.: Aditz laguntzailea pisua bihurtzen duk gehienetan, denbora guztian ZEN, ZEN, ZUEN, ZUEN, bazeudek geure literaturan zenbait parrafo zen-ez eta zuen-ez beterik. Era berean gutxiegi erabiltzen dizkiagu sintetikoak, gero eta gehiago entzuten dituk «bi urte eramaten ditut erretzen» eta horrelakoak.

«Ez ezak nobela kontatu...»

—A.: Nobela berez amodio histori bat duk, hiru pertsonen artekoa, narratzailea, pertsonai nagusia, Miren, pertsona maitatua, eta Nerea, tarteakoa nolabait esateko...

—I. G.: Hi, ez ezak nobela kontatu, nahiko sinplea duk bestela ere pertsonai eta hariaren aldetik, hizkuntzak berak dik garrantzia nerezat nobela honetan.

—A.: Nola sortu zitzaian gaia edo idazteko grina hori?

—I. G.: Aipatu diat lehen nola Zaurtza joan nintzenean euskara lantzen hasi nituan. Horretarako olerkiak edo antzeko zerbait idazten ibili ninduan. Olerki liburua ia bukatu nianean esan nian «zergatik ez nobela?», eta tira! egin egin nian. Hamabost orrialdetako ipuin —argumento bat banian eta korapilotik tiraka hasi ondoren hor zegok ateratakoa.

—A.: HALAMIREN! bukatu arteko bilakaera nolakoa izan duk?

—I. G.: Pare bat kapitulu gehio zizkian lehen, kendu egin zizkioat, olerkiak hituan eta ilundu egiten ziaten piskat, ez zetozean oso egoki harira.

Nobela azkenean gelditu den bezala ez duk lineala, baina gauregun guztiok gaudek gauza ez linealak irakurtzera ohituak, Pertsonaiak eta ez dizkiat aurretik definitu, ezaugarriak ez ziate aurrez ezarri, etorriaren arabera sortu dituk. Buruan nizekian eta idazterakoan joan dituk borobiltzen.

—A.: Oztopo handiak aurkitu al dituk argitaratzerakoan?

—I. G.: HORDAGOra eraman nian bukatutakoan, hau da 80.ean. Begiratu zutela esan zitxiaten. Nik kritikak eta komentarioak jaso nahi nizekian, ene ingurukoena bainan sendagoak. Horiek Joxe Azurmendi eman zitxioten nobela berak irakur zezan. Irakurri zian eta argitaragarria zela esan zian, HORDAGOkoek berriaz argitaratuko zidatela. Urteterdian hortxe egon nauk zain eta ez ditek atera, E.E.ren kongresoa zela eta makinak behar zituztela..., Koldo Izagirreraren liburuarekin burubelarri ari zirela... Azkenean aspertu eta beste argitaletxe batetara jo diat, ELKARera, hemen baietz esan eta berehala argitaratu zidatek.

—A.: Odisea bat beraz...

—I. G.: Okerrena ez duk hori, zera duk, orain nobela hori aspaldikoa iruditzen zaidak, urrunekoa. Ez nizek orain berbera idatziko. Gainera beste zerbait atera nahi izanezkeroan atzeratu egin beharko nizek orain, eta hurrengoan ere... katea duk.

—A.: Idazten eta argitaratzen jarraitzea pentsatzen duk beraz.

—I. G.: Urtean liburu bat ahal dela!

IÑAKI URÍA

—ikastoletako elebitasuna eztabaidatan—

IKASTOLETAN ERE ERDARAZ?

Honez gero zerbait entzungo zenuten noski ikastolak direla eta beti aipatzen diren eredu famatu horietaz (A, B, etabar). Eztabaida gogorrak ari dira sortzen azken hilabeteetan auzi hori dela eta, eta —egia esan— eztabaida nondik nora doan mugatzea ere ez da batere erraza.

Auziak, dena dela, badaramatza urte pare bat gutxienez plazan: haur erdaldunei ea euskaraz ala erdaraz erakutsi behar zaien alegia. Ordurarte, eta ikastolak hasi zirenetik, garbi bait zegoen euskaraz besterik ezin zitekeela egin. Dena dela, horrek problema dexente sortu ditu praktikan, eta problema seriooki planteiatzera behartuak arkitu ziren zenbait irakasle eta psikologo.

Auzi korapilotsua dena dela honako hau, eta korapilo horiek askatzea alde zaurretik oso zaila izango dela jakin arren, ekitea deliberatu dugu azkenik, besterik ez bada ere jendeari informazio gisa baliagarri izango zaiolakoan.

«GAURKO IKASTOLAK EZ DIRA LEHENGOAK BEZALAKOAK»

Gaur egun ikastola gehienetan planteiaturik dagoen problema eza-gutzeko historia apur bat egin beharra dago dudarik gabe. Nola iritsi garen gauden egoerara, eta zein etapa jorratu ditugun honaino heltzeko.

Gauza bat argi eta garbi ageri zai-gu hasera haseratik. Ikastolek alda-

keta izugarri bat jasan zuten hama-bost urtetako epean ikaslegoari dago-kionez. 1964.an ikastola guztietan 600tara ez bazen iristen ikasleen ko-purua, 1979.an 52.000tik gorakoa osatzen zuten. Aldaketa kuantitatibo honekin batera, bestelako aldaketak ere ematen dira. Alde batetatik, herrialde erdaldunduetan ere sortuz hasten dira ikastolak; eta bestaldetik, gero eta haur erdaldun gehiago ma-trikulatzen da ikastoletan. Bi datu

berri hauek zeharo aldatu dute ikas-tolaren panorama azken urteotan.

Honek egoera berri bat sortu du ikasgeletan, lehen urteotako ikasgele-kin zerkusi gutxi daukana. Hasera batetan, matrikulatutako haur erdal-dunak euskaldunekin batera ipintzen ziren, eta ez zen inongo eragozpenik sortzen, gutxi zirelako erdaldunak euskaldunekin alderatuz gero, eta eragin soilaren bidez denok bukatzen zutelako euskaldun.

Baina gero eta haur erdaldun ge-hiago hurbildu da ikastoletara, eta honek kolokan jarri du, zenbaiten us-tez, haseratik eramandako metodoa. Ikus dezagun zergatik.

«ERDALDUNAK EUSKAL-DUNEKIN EZIN DIRA NA-HASI»

Erdaldunak euskal giroan murgil-tzeak besterik gabe haiek euskaldun-tzeko metodorik onena zela garbi ze-goien hasera batetan. «Baina hori fal-tsua da, eta erdaldunen kopurua area-gotuz joan den neurrian gero eta gar-biago azaldu da: erdaldunak euskaldu-nekin batera ipintzeak ez du alderik ekartzen ez erdaldunentzat, ez euskal-dunentzat». Eta esperientziatik berta-tik abiatu ziren konklusio horretara iristeko andereñoak eta irakasleak.

Zenbait psikologok eta, ikusi zuten sortzen ziren kasu problematiko ia gehienak euskal giroan murgilduriko erdaldunak zirela, % 90 kasu askotan. «**Garbi dago euskara erakusteko erabilitako metodoak, horretan badue-la zerikusirik. Kasualitate handiegia litzateke bestela**». Hortik, eta geroa-go egindako esperientzia batzutatik atera ahal izan zuten ondorio gisa ja-torriz erdaldunak ziren makina bat haurri oso zaila egiten zitzaie-la eus-kaldunekin batera ikasketak euskara huts-hutsean jarraitzea. «**Kasu batzu-tan, euskarari nazka hartzeraino iritsi ohi dira zenbait haur, heziketa normal bat jarraitu ezinaren ondorioz**».

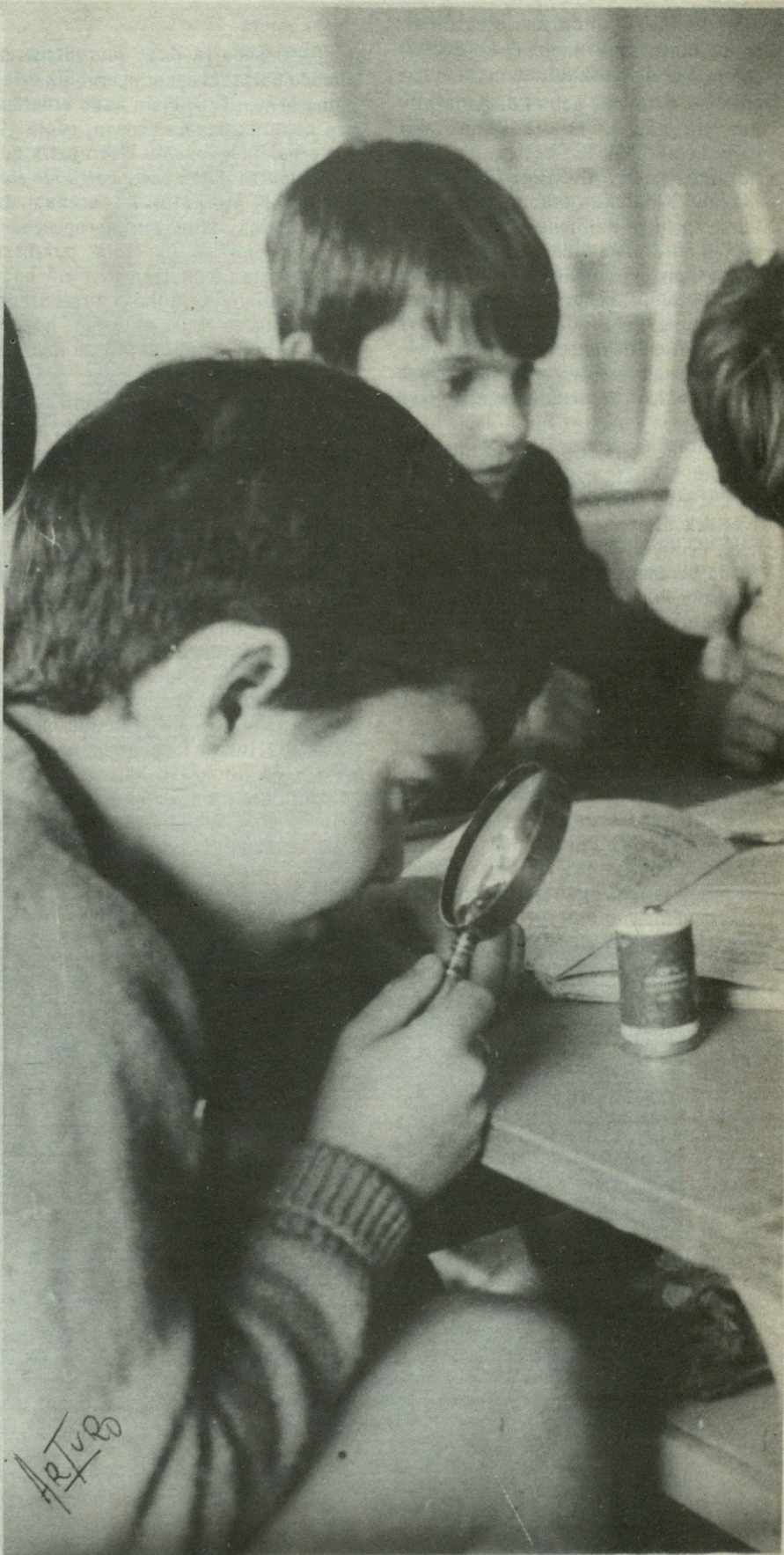
«HAUR EUSKALDUNEI ERE KALTE»

Eta hori ez zen problema bakarra, maisu-maistra haien eritziz. Haur euskaldunek ere atzera jotzen zuten «murgiltze sistema» haren poderioz. «**Haur euskaldunak ere oso euskara kaskar batetan mintzatzen hasten zi-ren, gero eta kaskarrago. Horretaz gain, gero eta erdara gehiago entzuten hasi zen, klaseetan nahiz klaseetatik kanpo. Euskaldunek giro erdaldunak kutsaturik bukatzen zuten, eta ez alde-rantziz**». Bistan zegoen haientzat ere dua aldatu egin behar zela. Eta kon-tutan hartu behar da adibidetzat har-tutako kasuak ez direla larrienak, ze-ren horrela gertatzen bazen Gipuz-koan, pentsa Araban nahiz Nafa-roako zenbait herritan.

Gero eta garbiago ikusten zen haur erdaldunak tratamendu berezi bat behar zutela ikastolen barnean ere, gero eta garbiago aurreko planteia-menduekin ezin zela segitu euskara-ren irakaskuntzan.

«DERRIGORREZKO DA AMA-HIZKUNTZA ERRES- PETATZEA

Honetaz gain, beste herrialde elebi-dunetan aplikatutako ereduak azter-tutak izan ziren baita gai horretaz es-pezialistak zirenen teoriak entzun ere. «**Herri honetan beti jo izan da ebi-dente bezala umeak izugarritzko erraz-tasuna duela bigarren hizkuntza ikas-teko, eta hori ez da hain ebidentea. Ez dakigu hori noraino den horrela**». Ba-dirudi giroak agintzen duela neurri handi batetan bigarren hizkuntza ho-rren ikaskuntza nolakoa izango den. Erribera eta Goiherri aplikatutako

metodo berak ondorio desberdinak izango ditu ingurune bat ez delako bestea bezain euskalduna.

Beste datu bat gehiago. Ama-hizkuntzak, hau da, txikitatik ikasitako hizkuntzak izan dezakeen garrantzia, noraino nahas daitekeen bigarren hizkuntza batekin, etabar. «Gai honi buruz gehien dakitenek gauza bera esaten dute: ama-hizkuntza dela bigarrrena ikasteko oinarria, eta lehenik hura sendotu behar dela, bestearen ikaskuntza behar den moduan gerta dadin. Ama-hizkuntza da inportanteena, eta orain arte sortutako problema asko horren kontra joateagatik izan da».

Bestalde, badirudi halere bigarren hizkuntza bat ikasteko denboraldi luze baten beharra dagoela. «Ikertzaileek diotenez hizkuntza bat ikasteak denboraldi luzeak eskatzen ditu, ez da berehala egin daitekeen zerbait. Presaka ibiltzeak, beraz, ez digu ezer konpontzen».

«INGURUAREN ARAUERA-KO EREDUAK APLIKATU BEHAR»

Hasera batetan «murgiltze sistema» hori okertzat jo zitekeen eredia zela ikusi dugu. Geroago teoriak dioena, eta alternatiba teoriko bat planteiatzeko zenbait puntu ere ikutu ditugu. Dena dela, pasa gaitezen orain praktikan zein intzen bide proposatzen di-

ren ikustera.

«Esan beharra dago murgiltzearen metodo hori toki askotan erabilia dela, baina hemen ez zaigula balio erdaldunen kopurua handia denean, edota giroa erdalduna denean. Horregatik gurearen antza duten beste herrialde elebidunetan aplikatutako eredia da hona aplika daitekeen aproposena». Gauzak horrela ikastola bakoitza zein herritan kokatzen den eta haurrak familian zer nolako giro euskalduna daukan ikusi ondoren, horren arauera aplikatu beharko da metodo moeta.

Praktikan eredu konkretu batzu aplikatzen hasiak dira iadanik. Elebitasunerako Legeak ezarri zituenak hain zuzen. «Badirudi eredu horiek aplikagarriak direla. Dударik ez dago inguruaren arauera aplikatu behar direla ereduak». Eredu horiek lau dira, A, B, C eta D. Ikus dezagun bakoitzak zer suposatzen duen.

«A» ereduaren arauera euskara beste asignatura bezala erakutsiko litzateke. «B» ereduaren arauera, berriz, modu intentsiboago batez erakutsiko litzateke. «C» ereduaren barenan, OHOk hirugarren urterako edo, euskaldunekin batera jarraitzeko modutan legoke haur erdalduna. «D» eredia, azkenik, euskara hutsekoa litzateke, betikoa.

Eredu hauek aplikatzen hasiak dira honez gero, duela gutxi arte es-

kola estataletan bakarrik eta orain ikastoletan ere. Eta eredu hauek aplikatzerakoan sortu da iskanbila, tirabira gogorra.

KONTRA DAUDENEN ARRAZOINAK

Honaino itxura eman dezake gauza ebidenteak eta jende guztiak onar ditzakeenak direla orain arte esandakoak. Halere, ez dirudi hala denik, zenbait ikastolatan sortutako eztabaidak lekuko. Bai, oposizioa dago ereduaren aplikapen horren aurrean. Eta handiena gurasoen aldetik baldin badator ere, irakasle sektore bat ere tartean dago borrokan.

«Gertatzen da beraiek konklusio horietara iristeko erabiltzen dituzten datuekin beste konklusio batzu ere atera daitezkeela» esango dizute aurretik, baita ondoren arrazoinak eman ere. «Begira, azken finean ingurunearen problema da besterik gabe. Euskaldunek zergatik ikasten dute erdara dislexiarik gabe? Giroa alde dutelako. Alderantziz, berriz, problemak sortzen zaizkie erdaldunei. Jakina, gurasoek ez dakite euskaraz, ez dago euskal telebistarik, jolasbideak ere erdaraz daude. Nola ikasiko dute, beraz, era normal batez euskaraz? Ez da posible». Eta badirudi horretan denok konforme daudela, aurrekoek ere gauza bera esaten bait zuten.

«INGURUNEA EUSKALDUNDU, EZ IKASTOLA ERDALDUNDU»

Baina hor gelditzen da haur problematikoen arazoa, eta azken finean, nola euskaldundu haur erdaldunak horrelako problemak egonik. Erantzuna segidan dator. «Problema, egiten den planteiamenduan dago. Garbi dago ingurunea erdalduna dela, eta egin nahi dutena ikastola horretara egokitzea da. Eta garbi dago funtsezko planteiamendua oso bestela behar

litzatekeela, kondizioak jarri inguruak hain era desegokian ez dezan eragin. Problema da ereduena planteiatzen duen jendeak ez duela beste premisa bezala planteiatzen, eta horrela ez dugu inoiz herri hau euskaldunduko».

Azken finean, jende guztia konforme dago eredu horiek aplikatu beharra daudela. Beste gauza bat da non eta nola. «Izan ere denok konforme gaude metodo hori aplikagarria izan daitekeela eskola estataletan esate baterako, baina ikastoletan ere ajñplika-

tuz gero, ikastolaren beraren funtsa jarriko litzateke kolokan, zein desberdintasun legoke bestela ikastolaren artean?» Hauen ustez haurrak gero eta gutxiago mintzatzen badira euskaraz ez da haur erdaldunengatik, gehiago telebista eta antzekoengatik baizik. Euskararen kalitatearena ere, ezin da likidatu haur erdaldunei kulpa botaz, beste faktoreak ere hor bait dira: iraskasleen gaitasun falta, gurasoen beren euskara kaskarra, etabar.

«Jakina, utopia samarra gertatzen da ingurunea euskaldundu nahi izate hori, baina problema da gaur egun horren aldeko izpi txikiena ere ez dela ikusten. Ez da bitartekoen problema. Gure proiektu kulturala errebatzen ari gara, helburuekin ari gara jolas-ten». Irtenbiderik errazenera jo da azken hauen eritziz, bestalde benetako proiektu baten falta alde guztietatik sumatzen delarik.

«ERA HORRETARA BA AL DAGO HERRI HAU EUSKALDUNTZERIK?»

Hala eta guztiz, guztiok onartzen dute orain arte erabili den sistimaren baliorik eza, eta irtenbide berrietan sakondu beharra. Baina arestian onartutako konponbide honekin ez daude guztiak ere konforme. Bere efektivitatea da auzitan ipintzen dena.

«Azken finean, nork segurta dezake metodo horren bidez haur erdaldun guztiek ikasiko dutela euskara? Aurreko sistimaren bidez baino haur gehiagok ikasiko al du euskara? Gure ustez, horrek ez digu garantiarik ematen. Bistan da beren heziketa ez dela problematikoa izango, baina euskaldundu gabe gelditzeko arriskua ere benetan larria da. Horregatik gaude kontra». Eta bukatzen dute berriro ere salatuz izpiritua dela huts egiten ari dena, benetako euskalduntze bategi jarraitu behar duen bidearen oinarriak.

Bukatu baino lehen, ohar bat. Lan honen mugak aldeztu aurretik ezagutzen ditugu. Lau orrialdek ez dute gaia argitzeko ere ematen. Baina, sortuko al da auzi honi konponbidea aurkituko dion beharrezko debatea!!

Jexux IJURKO

GIZONAK MITO IZAN NAHI EZ DUENEAN

Ez du presentaziorik behar. Azken bi urte hauetan «txapeldunak, txapeldunak obe, obe» modan jarri den erreala-ren partaiderik, oinarri garrantzitsuenetako bat izan da eta da ekipoaren eskemaren barrenean. Bagenekien jakin AR-GIAko irakurle leiala genuela eta azkenik aspaldiko as-moa betetzeko aukera izan dugu: Iñaxio Kortabarria elka-rrizketatzea.

SUFRITZEN ERE IKASI BEHARRA DAGO

«Bai Arrasatetik etorri nintzen hamazazpi urte nituela. Eta ba dakizue ezer jakin gabe eta futboletik kanpo ez nuen inongo asmorik. Futbola bakarrik».

Jakina, Arrasatetik ez zen hirugarren dibisioan jokatzeko asmoz etorriko. SANSEra etortzen diren guztiak bezalaxe. Iñaxio ere lehen mailan jokatzeko etorri zen.

«Hartaraxe etorri nintzen eta hori nuen helburu bakarra. Egia esan, konfiantza haundia neukan nere buruan jarria. Etxetik kanpora joatea gauza gogorra da ez baldin badago helburu oso zehatzik erditik».

Dena den, bere esperientzi futbolistikoaren zati garrantzitsu bat dela gure iritzian komentatu diogunean berealaxe hasi zaigu orduko gauzak kontatzen.

«Bakoitzak bere kondizioak badauzka eta kitto, bainan hortik kanpo, gauza serio hartzen, sufritzen ere ikasi beharra dago, zer den ekipo bat eta norbera bakarrik eta gauza guzti horiek adin horretan oso garrantzitsuak dira. Horiek, Espositokin ikasi nituen».

Bainan Arrasatetik datorren euskaldun gazte batentzat ez ote izango haundixkoa emandako saltoa? Lagunak, In-gurua, giroa, hizkuntza...

«Hasieran, ba kolpe izugarria zen. Arrasateko euskara eta hemengoa... ba hori arazoak nituen. Bainan poliki poliki jarri nintzen. Euskarazko gauzak irakurritz eta horrela. Bestalde, Espositok euskara dexente erabiltzen zuen gurekin eta alde horretatik baliagarria izan zen niretzat pertsonalki. Orain ere Espositok euskara asko erabiltzen du entrenatze-rakoan. Gero, noski, Arrasaten, ekipoan eta kuadrilan, hitzegiten genuen eta hemen berriz... beno bost edo sei ginen bakarrik euskaldunak. Hor SANSEn hiru urte egin nituen. Ezin haztuko ditugu.

LEHEN GURE ARTEKO GIROA ESTUA-GOA ZEN

Bai gogoratzen dugu guk ere garai hura. Orduan ez zegoen gaurko erronkarik, Errealari bagagozkio behintzat eta publizitateak ere ez zuen orduan egun duen eraginik. Bestalde ekipokideak, prestatzailea...

«Orduan Segurola zegoen entrenadore, bainan oso denbora gutxi egin zuen. Honek utzi eta Andoni Elizondok hartu zuen ekipoa. Orduan, Gorriti, Martinez, Lema, Ormaetxea, Mendiluze, eta horiek zeuden. Hasieran, zueden gazteekin ibiltzen nintzen. Soroa, bueno eta gure herriko bi ere SA-GASTA eta ARANBARRI han zebiltzan. Horiekin».

Bigarren dibisioan zegoen Errealak eta Puertollanok Aranbarrik sartutako gola historiara pasako zen, lehen mailara pasatzeko aukera eman bait zuen honek.

«Giroa, zegoen giroa oso ona zen. Orduan futbola ez zegoen gaur bezala eta jokalaria arteko giroa estuagoa zen. Kanpo presioa ere, ba zegoen ere ez genuen sentitzen eta entrenamenduak... beno ez dakit giroarengatik izango ote zen bainan atseginagoak edo... Pentsatu beharra dago, bi-jaek eta beste era batetan egiten zirela, autobusean kartatan

jostatuz eta nahi eta nahi ez, horrek gure arteko harremanak sendotu egiten zituen. Sakonagoak ziren. Orain berriaz, konzentrazioa eta beti partidu ta gainean dugula, norberak tensio bizian aurkitzen du bere burua».

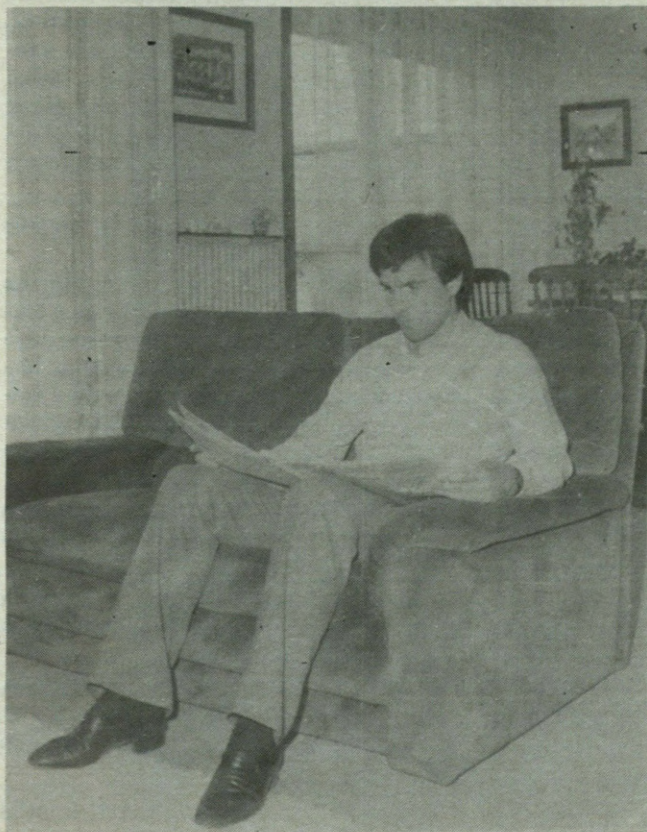
Guri behintzat, Errealaren barnean zegoen giroa euskalduna ote zen kezkatu gaituen zerbait izan da beti.

«Garai hartan, nik ez dakit orain baino haundiago ote zen errepresioa bainan beldur izugarria izaten genuen Euskal Herriko arazoetaz hitzegiterakoan. Izkutuan hitzegiten genuen normalean. Oso jende jatorra zegoen, oso euskalduna, badakizue probintziakoa. Hortik aparte futboletik aparte gure artean bazkari eta afari gehiago egiten gehuen orain baino. Esaterako, ekipoak konpromiso haundi xamarra izaten zuenean, bazkariaren bat prestatu eta horrela mentalizatzen ginen gure artean».

Geroztik SANSEK egindako lana agerian dago. Xabier Expositoren izena Errealaren garaipenekin loturik dauka, urteoro pasatzen baita Errealaren ekipora beren eskutan izaniko norbait.

URANGA ETA IRIBAR: GIZON OSO APARTAK

«Nere atzetik, Murillo, Uranga, Elgoro-oso suerte txarra izan zuena-eta horiek etorri ziren. Hauek diferentzi handia somatu genuen. Gu pasa ginenean, Oiartzabal eta biok, Realean zeudenekin,... ba hori lotsati xamarra, bainan hauek zabalagoak ziren. Bada gauza bat..., nik ezagutu dudana jende gehiena futbolaz bakarrik arduratzen zen, eta Urangaren kasoa ezberdina da. Honek futbola bidetzat hartu zuen, beste zerbait egiteko bidetzat, karrera bat egiteko

hain zuzen. Oso ardura handiko tipoa zen. Euskadiko arazoetaz oso preokupatuta zebilen, eta lehendik kezkatutik ba nenbilen ere, ni neu, horren eta beste lagun batzuren bidez hasi nintzen gauzak ikusten».

Nola ahaztu dezake batek Uranga, Kortabarria, eta Iribar «Makatza»-k Atotxako zelaian ikurriña atera zutenean sentitutakoa. Egia esan Iribarren izena aipatu dugunean Iñaxioaren arpegian agerturiko keinua, eskuko hogeita hamaika edukitzen direnetakoa, aski adierazgarria izan da.

«Nik, aurreko urtetako Real eta Atletik-en arteko pikea ezagutu nuen. Ez zegoen ez harremanik ez ezer. Gero hasi ziren Martinez eta Iribar eta horien arteko harremanak. Afari eta bazkariak eginaz geure artean, harremanak estutzen joan ziren. Partidu famatu hartan garbi zegoen, Euskadik zeraman borrokan geuk ere parte hartu behar genuela, eta ikurriña atera genuen; horrela egin zen hura. Jokalari guztiek ez zekiten hori, hiruzpalauk bakarrik genekien, ze bestela ekintza bera arriskutan jarriko genuen. Oroimen polita da bainan ez besterik».

«Nik kristoren errepetoaz ikusten dut Iribar, alde guztitik begiratuta gainera. bere traiektoia Gizon handi batena baita. Bere azken ekintza publikoak aski frogatzen du hori, ez bait du edozeinek omenaldiko dirua euskal kulturaren alde uzten. Hori kristona da, KIROL HIZTEGIARI buruz ari naiz noski. Beste alde, horrek, nahi zuen guztia zeukan bere esku, mito bilakatu bait zen, eta dena abandonatu zuen, mito baino GIZON izan nahi zuelako. Asko baloratzen dut nik hori».

Jokalari azkar, trebe eta «sobrio» honi ere ailegatu zitzaion gutxi batzuri iristen zaien unea: Internacional izatearena.

«Derrigortzat hartu nuen nik jokatzearena. Beste ekipo-tako jokalariekiko harremanak hutsa. Ez zegoen harremanik. Gelan sartu eta irakurri eta egiten nuen. Han bakoitzak berea zaintzen zuen, besterik ez. Gainera ni, bakar bakarrik joaten nintzen hemendik. Bilboko pare bat izaten ziren eta ni haiekin; besteekin ezer ez. Tristeia zen, gogorra ez gara pertsonak, mitoak baizik. Sal-erosi daitezkeen produktoak, eta batek hori horrela dela ikusten duenean...

AFE-GREBA

Jakina da Inaxio komitean sarturik zegoela Errealaren ordezkaritza eutsiz.

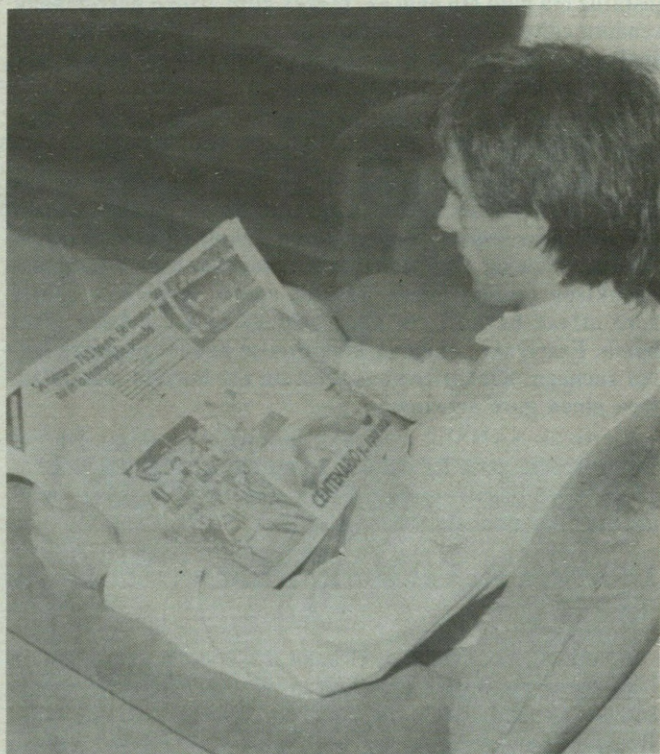
«Jubenilek jokatu behar zutela jakin nuenean haserre bizon jarri nintzen. Nik seme bat izan eta seme hori horrela erabiltzea... jakiña!, adin horretan ilusio hori izaten da, eta hori besteak izorratzeko modu horretan erabiltzeak mina baino hamorrazioa eman zidan. Beste edozein arlotan pertsonok, gazteak horrela erabiltzea, horietaz horrela baliatzea, ez guke inolaz ere onartuko, bainan futboleak bai... Zorren asuntoak ez ginduen zuzenki ikuitzen bainan bai Haciendaakoak. Halere, bilera egin ondoren, grebari baiezkoa ematea erabaki genuen. Bainan gure azterketan, beste baldintza batzuren artean, geure iritzian nahitaezko bat ezartzen genuen: R. Madrid, Barzelona, Balenzia, At. Madrid eta gu, hau da bost ekipo ahuek ordezkari bana izan zezatela komitean. Barzelonak ez zuen bidali eta nere iritzian hor hasi zen greba izorratzen. Gero, azkenean, «enzerrona» bat zela ikusten genuen ze jubenilen kontra jokatzeko prest zeudenak... Garbi zegoen galtzaileak gu izango ginela».

Kirol-prentsak duen eragina begibistakoa da.

«Kontutan hartu beharra dago prentsa deportiboa, salbuzpenak ere badira, orokorki Club eta Federazioaren eskuetan dagoela. Hau garbi dago. Fubolzaleak beraz informazio falta izugarrian bizi dira».

Bera ez dela prentsa horretan asko agertzen aipatzen diogunean, honela dio: «Bai, ni fubolista baino lehenago pertsona naiz eta hori ez zaie asko gustatzen, ze oposizioaren jantzia daukatenek ere, nahiz eta zikinkeriaz hitzegin, zikinkeria bertatik mintzo dira. Zikinkeria berarekin zikinduak daude horiek».

Eta hemengo prentsaz ere badu zer esanik.

EUSKALDUNOK ZATITU NAHI GAITUZTE

«Hemengo prentsak, denok dakigu zeintzu diren, oso gaizki tratatu dituzte Osasuna, Bilbo eta gure arteko partiduak. Osasunaren kontra jokaturako partiduarekin hasi zen gauza okertzen, eta geroztik garbi ikusi dut horien jokaera. Enfrentatu nahi izan dute jendea. Gero Valladolid edo kanpoko edozein datorrenean harrera ona eskatzen dute. Baina euskaldunak datozenean... hori. Euskaldunen artean pikea sortu nahian aritu dira. Eskerrak azken partidua irabazi genuela, bestela Gipuzkoa eta Bizkaiaren artean geratuko zen haserre».

Errealean ezagutu dituen prestatzaileez ere eritzia eskatu diogu.

«Bai, ordurarte Errealaren oinarria indarra zen. Horrek mugatzen zuen erabat gure jokaera. Iriondok lortu zuen teknika indibiduala hobetu eta lantzea. Eta esan beharra dago nahiz eta jokalaria batzuegan gehiago nabaritu, guztiok lortu genuela gure teknika hobetzea. Horretarako, baloia maneiatzen ariketa asko egin genuen. Entrenamenduak oso politak izaten ziren eta oso gustora ibiltzen ginen Iriondorekin».

Arakistain -Sevillara joan zen- ere ezin du ahaztu. Oso euskaltzale eta abertzaleztat jotzen du Inaxiok. (Aspaldiko harpideduna ere badugu).

«Sevillara joan zenean, Sanchez Barriosekin hasi zen erreibindikapenak egiten. Gorritzat jo eta baztertu omen zuen direktibak. «Por rojo» bidali zuten».

Ligako txapeldun izatera iritsi bezain laister «GORA EUSKADI ASKATUTA» oihukatuz irratiz agurtu ginen adiskide hau, eskertu beharrean gara eman dizkigun errezasunengatik.

XALBARDIN ETA MOLLARRI

ENEKOK ERDARAZ IRAKURTZEN DU

Ama euskalduna da, aita euskaldunberria, biak erdal eskoletan irakasleak. Hamalau urteko semea ez da erraza izan euskaraz haztea. Ikastolan dabil, txiki-txikitatik irakurzale porrokatua da. Aitak umearekin bateratsu ikasi du euskara, polliki-polliki. Biek irakurgai berdinak irakurtzen zituzten. Nahiko euskara pobrea da etxe honetan entzuten dena.

Azken aldian, baina, Enekok erdaraz irakurtzera jotzen du geroz eta gehiago. Zergatik

Irudimenak eskatzen dio

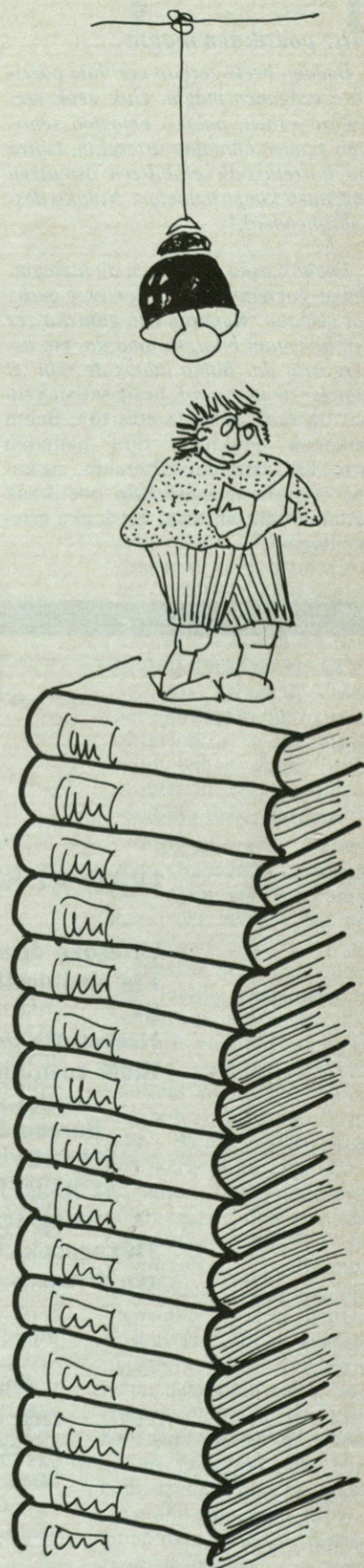
Euskarazko irakurgaiek ez omen diote ezer esaten. Honelaxe esplikatzten dit berak: niri orain literatura interesatzen zait, ez kontua bakarrik. Eta literatura zer den, galdetzen diodanean, «literatura deskribizioak eta dira».

Euskarazko liburuetan (Tximista saila da Enekok oso-osorik irakurrita daukana) dena kendu egin dute eta ipuina bakarrik utzi. Nik, lehen, zer gertatzen den bakarrik jakin nahi nuen. Baina orain deskribizioak eta gehiago interesatzen zaizkit.

Amak esaten didanez, lehendik irakurrita dauzkan liburuak ari omen da berriro irakurtzen, gaztelaniaz orain. Eta orduak egoten omen da orrialdeak eta orrialdeak irakurtzen, behin eta berriro: deskribapenak dira, paisajeak, etab.; eta bere apunteak hartzen ditu: esaldi politenak, hitz poetikoenak.

Euskarazkoetan —jarraitzen du amak— hori dena kenduta edo oso laburtuta dago. Narrazioari kolore «artistikoa», fantastikoa ematen diona, ordea, horixe da.

Irakurgai horiek ondo daude hamairu urte ingurura arte. Gero beste zerbait behar da eta euskaraz Enekok ez du bere gusturik aurkitzen. Tebeoetatik datorren ume irakurleari, izan ere, lehenengoan akzioa bakarrik interesatzen zaio. Gaxtetu ala, berriz, geroz eta gehiago, irudimena beteko dion mundu literarioa bilatzen du. Deskribapenak eta ematen diote hori. Literarioki ez dute asko balioko, baina irudimenaren eske bati erantzuten diote. Eneko mundu fantastiko batetara irekitzen hasi da eta hor bere irudimenarentzat posibilitate zabalak aurkitzen ditu.

Hitza poetikoen magia

Badago beste zerbait ere: hitza poetiko ezezagunen magia. Guk geuk ere, gogora ezazu, nolako emozioa sentitzen genuen hamalau urterekin, *céfiro* eta horrelakoak erabiltzen asmatzen bagenuen konposizioetan. Nolako deskubrimenduak!

Enekok asko erabiltzen du hiztegia. Baina gaztelaniazkoa, hor ere, geroz eta gehiago. *Kopurua* edo *gatazka* zer den hiztegian bilatzea lana da, eta aspergarria da. Baina *labios de rubí, el rosicler de la aurora*, beste satisfakzio bat da hori. «Poesía eres tú». Behin bakarrik edukitzen dira hamalau urte. Eta, hamalau urterekin, euskaraz ezin diren satisfakzio poetikoak erdaraz bilatzen dira. Ez dauka erre-mediorik.

Historiak eta historioak

Iaz, hemengo argitaletxe batentzat, galdezka ibili nintzen Alemaniako liburu dendetan, haurrek eta gaxteek zer irakurtzen duten gehiena. Han esan zidaten, haur eta gaxte literaturan Alemaniako modak Ingalaterrakoari jarraitzen diola. Eta bai Ingalaterran, bai Alemanian, historia nobelatua nagusitu dela azken urteotan. Abenduaren eta pertsonaia historiko famatuen kontuak, «literarioki» fantasiaz ondo jantziak.

Donostia gainean hor dago gaztelu zahar bat hautsita. Historia bat asma liteke, nahi diren pertsonaiekin eta gertaerekin, harri horien inguruan, ikus dezanak tokia errekonozitzeko moduan. *Butroe, etab.*, hor daude. Ez da berdin gaxte batek igandean familiarekin Oliteko gaztelua ikustea, edo

Kanpionen zenbait narrazio sentibera irakurri eta gero ikustea Oliteko gaztelua. Monastegi zahar erori bat Béquier irakurri eta gero ikustea, irudimena begiz beterik. Haur batentzat ere, Oliteko gaztelua Txanogorritxoren ipuina eta bai Oliteko gaztelua erabat itxuraldatzen dira.

Hara eta hona, gurasoek eramaten diuzte beren haurrak makina bat leku historikotara. Ez ligute kalterik egingo, harri zahar horiek bizi piska bat izango balute literatura fantastiko apur batez. Irakurgetaiek erreferentzia konkretuak irabaziko lituzkete. Eta gure lurra literarioki errekonstruatzeko ere hobeto ibiliko ginateke. Etxaidek egin zuen lan hark, historia zaharra literaturan asumitzeko, merezi luke jarraipena gazte literaturaren mailan.

Joxe AZURMENDI

IPAR EUSKAL HERRIKO HARPIDEDUNEI DEIA

Urteroko diru kobraketa egiten hasiak gara.

Eta ahal denik eta azkarren bukatu nahi genuke. Badakizue zergatik.

Horregatik eskatzen dizuegu, mesedez, ez ahazteko ordaintzea.

Bidal zuen dirua (3.500 pezeta), helbide honetara:

Zeruko Argia

Bureau 28 - 1

N.º 101 0390670

CREDIT AGRICOLE Chantaco

Saint Jean de Luz

Héxagoneko beste abonatuak ere helbide horretara igorri bezate beren dirua.

Oharra: Ez ahan-tzi ordaindu duzuela justifikatzen duen paper bat pagatzean eskatzea eta gero paper hori guri bidaltzea. Kontuak garbi eramateko.

Elhuyarreko Luis M. Bandres

1980.urtearen irailaren hamaikan, larogeitamalau urterekin, Piaget mende honetako psiko-pedagogo handiena, hil zen Geneven.

Piaget 1921.urtean Geneveko J.J. Rousseau deitutako Institutura heldu zen eta harrez gero, bere heriotza arte, bertan jarraitu zuen. Gaur egun Institutu hori beste izen batez ezagutzen da: Psikologia eta Hezkuntz

Zientzietako Eskola (askotan izen luze hori esan beharrean frantzez dagozkion siglak aipatzen dira: E.P.S.E.). Piaget 1929.urteik aurrera esandako Institutuko (garai hartan hala zen) edo Eskolako (gaurko izenaren arabera) zuzendaria izan zen.

Hasiera batean Piagetek, bere epistemologia genetikoa adierazi ahal izateko biologia estudiatu zuen eta oraingo E.P.S.E. horretan orain dela zenbait urte gai horri buruz egiten dira lan gehientsuenak. Azkeneko urteetan, beste gai osagarria batzu ere ikertu behar izan dira, bertan besteak beste: psikologia genetikoa, logika matematikoa, filosofia, etab. Piaget adar guzti horietaz, eta beste batzutat ere arduratu zen eta gaur egun mundu guztian ezagutzen diren ikerketa asko eta asko egin zituen. Halaz eta guztiz ere, eta nahiz Piageten ikerketa-lanek aipatu-

tako gai desberdinak ikutu badituzte ere, bere lan ezaugarrienak haurren psikologiari buruzkoak dira. Haurren garapenaren lau etapetako bere teoria famatua leku guztietan onartuta dago, teoria mailan, behintzat. Haurren psikologiari buruzko Piageten lehenengo urratsak bere etxean eman zituen; horretarako bere hiru haurrak hartu zituen gaitzat, eta ikerketa horren bidez lehenengo ideiak eta oinarri teorikoak intuitu zituen.

Gaur egun E.P.S.E.n Piagetek ezarritako metodologia bera erabiltzen da. Bertako irakasle eta ikasleek haur-taldeekin lan

egiten dute eta Piageten testen bidez, haurren garapena estudiatzen dute. Horretarako eta berak lortutako datuez gain, zenbait Ikastetxetatik bidaldutako datuak ere erabiltzen dituzte. Ikerketa guzti hauek direla eta, egunez egun haurren garapenari buruz gehiago dakigula aitortzeko.

Haurren ezagupenaren sorrerari buruzko bere ideiatan oinarritzeko puntu bat dago: haurren garapen-prozesuan garrantzi handiena bere eragipen-alderdiak daukala eta horrekin batera, haurrak, bere ezagupena egitaratzen duten lanabesak eskuratzeko, gauzekin aritu behar duela.

Hori dela eta, hezkuntz psikologian ondorio argi eta garbi bat sortzen da: pertsonak lehenengoaldiunetik bere higiduraren eta objetuen kontzientzia har dezan esperientzia sentikorra eduki behar duela. Guzti honek, zer esanik ez, pedagogi arloan bide argi bat markatzen du: haurrak objetuekin kontaktuan egon behar duela, hots, objektu horiek benetan «erabili» behar dituela.

Rousseaukin hasten den, Claparedekin jarraitzen duen eta Piagetekin gailurrera heltzen den pedagogiaren bide berria, dirudienez. Bere garrantzia oso handia zen aroaren bukaerara heltzen ari da. Eta aro guztien bukaeran bezala gertatutakoaren ikerketa sendoa bat egitea oso bidezkoa izango litzaiteke. Baina beharrezkoa den ikerketa hori egin baino lehen datua gisa, oso adierazgarria den emaitza bat daukagu: Suizako eskola-haurren koefiziente intelektuala Europako altuenetako bat dela. Beraz, Euskal Herrian eskolaren plangintza sakon bat egin behar delakotan nago, horretarako beste lekutan hain uztia ona eman duten bideak ezagunak dira eta nahi izango bagenu guk ere erabil genitzake, zeren, nire eritziz, «Euskal Herria is not different».

Txapelketa Nagusia eta Gaztetxoen Txapelketa HIRU BERTSO SAIO, HIRU.

TXAPELKETA NAGUSIA HERNANIN

1982.ko Maiatzaren 8an, Hernanin hasi zen Txapelketa Nagusiaren lehen ekitaldia. Bertan parte hartu zuten bertsolariak hauek izan ziren: Telleria (Albisturkoa), Zorrotza (Morgakoa), Antzinako (Bilboakoa), Begiristain (Ataungoa), Juan Loyola (Mendarokoa), Jakai (Baigorrikoa), Arrosagarai (Iparraldekoa hau ere), Isidro San Migel. Zozketa egin ondoren aipa-

turiko ordenean tokatu zitzairen.

Jendearen aldetik oso gutxi bildu zen. Bertsolariak ez ezagunak zirelako? Behar hainbat propaganda egin ez delako? Antolatzen herriak parte gutxi hartu duelako? Nork daki... Euskaltzaleak, bertsolaritza baztertzen hasia ote? Egia esan hamabost egun lehenago eta bailara berberan bertsolari saio batek oso jende gutxi bildu zuen. Kezkagarria benetan.

Giroa ere oso hotza izan zen. Bertsolariak eta jendearen artean artea eta traba asko zegoela uste dut. Eszenario eta jendearen artean tarte handia. Oso urrun ikusten ziren bertsolariak eta era berean bertsolariak bere burua urrutiegi sentituko zuelakoan nago.

Juradua honoko hauek osatzen zuten: J. M. Etxezarreta, Antonio Zavala, Aranalde, Abel Muniategi, Antton Haranburu, Alfonso Iriegoien, J. A. Arana

Martija eta Mitxel Itzaina.

Bertsolariei egin erazi zitzairen lana: lehenik agurra, gero kartzelako gaia: bi bertsolariek launa bertso botatzeko gaia: bat eta bi hiru eta lau, eta abar. Ondoren bakoitzari lau oin bertso bat osatzeko eta bi puntu. Gero gai bat hiruna bertso botatzeko zortziko txikian, zorti eta bat, zazpi eta bi eta abar. Azkenik hiru bertso nahi zuten doinu eta neurrian botatzeko kartzelako gaia. Azken agurrarekin bukatuaz.

MARKINAN ERE TXAPELXETA NAGUSIA

Markinan Maiatzaren 9an izan zen bigarren ekitaldia eta parte hartu zuten: Olalde (Zestuakoa), Abel Enbeita (Areatzakoa), Deunoro Sardui (Areatzakoa), Mendizabal (Itsasondoko), Jon Aurre (Zornotzakoa), Zeberio II (Itsasondoko), Urretabizkaia (Asteasukoa), eta Jaka (Zegamakoa). Juradua eta lana Hernanikoa bezalakoa izan zen. Jendetza ere, Hernanin bezala, gutxi. Hala ere, Hernaniko saioa baino hobea izan zen Markinakoa. Ez zen egon Hernanin egon zen diferentzia bertsolari batzu eta besten artean. Puntuazioen berri ez da argitaratu eman. Baina gure eritzi apalean gehien gustatu

zitzaizkigunak hauek izan ziren Hernanin: Telleria eta Begiristain. Eta Markinan: Olalde, Mendizabal, Jon Aurre, Zeberio bera ere... Telleriak agurrean botatako bertsoa:

Mila zortzirehun laro-
geitabi
gaur zortzia du Maia-
tzak,
txapelketaren bertsoz-
ko lanak
gain ditu gure baietak
lehen antolamen hi-
tzak ziraden
gaur hasten dira ekin-
tzak
nahiz eta jakin igaro
behar
ditugula une latzak,
hau egiten du indar be-
rri bat
har dezan bertsolari-
tzak.

BERTSOLARI GAZTE- TXOEN II. TXAPELKE- TA

Bestalde, larunbat arratsaldean Gipuzkoako Diputazioak eta Ikastolen Federazioak antolaturiko Eskolarteko Bertsolari Gaztetxoan II. Txapelketa, Donostiako Karmelo Balda Pilotalekuan ospatu zen. Honek, jende asko bildu zuen. Bertsolari gaztetxoan lagunak, pankarta eta guzti ekarri zuten. Jendetartean, bertsolari asko ikusi genuen. Gaztetxoek erakutsitako gaitasunaz harriturik zeuden. «Gure finalean bertso kaskarragoak entzungo dituk, bai...» esan zuen horietako batek.

Bai, neurri eta errima maisuki erabili zuten gaztetxoek eta gaiek ere gehiengan ongi. Ofizioan Jon Sarasua eta gero txapeldun irten zuten Jesus Mari Perez oso ongi aritu ziren. Kontrarioaren enbidoari, bi gehiago erantsiz gutxienik.

Harrobia, osasuntsu dago. Hizkuntzaren erabilkera ere, maila onean. Esan bezala, Perezek irabazi zuen lehen saria eta txapelketa guztietan bezalaxe, kritikak ere ez ziren falta. Gure eritzian, txapela ongi dago dagoen lekuan. Beste batek ere irabaz zezakeela? Bai, baina orduan ere kirtikarik ez zen faltako. Bertso-paperetan, Jon Sarasuak eraman zuen lehen saria eta honetan ere ez zen kritikarik faltako. Errezago baita guretzat ere kritikatzeari, erabakitzea baino. Aipagarria, bederatzi puntutako bertsoak ere izan zirela tartean, Tapiak jarritakoak hain zuten. Sariak entregatzerakoan, Beste batzuren artean Lazkao Txiki eta Balendin Enbeita agertu ziren bakoitzak botatako bi bertsoekin amaiera on bat emanez txapelketa honi.

**ZALDUBI
XALBARDIN**

Susa 5 kalean

SUSA berezia: Bernardo Atxaga eta Literatura

SUSA berezi: Bernardo Atxaga eta Literatura

Talde honen 5 garren alea dugu eskutan, beltz beltza, begiak jausten zaizkigu bere zirrikitutan kanikak bailira, ze harri eginda geratu bait gara ale honen mardultasuna eta seriotasuna begira, Alegia, krisis guztien gainetik eta kritika guztien azpitik hor dihardu jira eta bira, bere indarrak lagunduko al du euskararen sokatira!

Talde gaztea

—Argia.— SUSa-koak gazteak zarete eta esaten denez ez zarete batere serioak, ez dakizue euskaraz eta...

—SUSA.— Inporta ez bazaik banan bana erantzuten hasiko gaituk. Gazteak garela begibistan zegok. Hor arazoa ez duk gu gazteak izatea ala ez izatea, arazoa duk gu gazte izanda ere plazan gaudela, ze ez duk batere normala inon gu bezalako batzue gure gauzatxoak ateratzen tokirik izatea. Hala gertatzen duk behintzat literatura normaletan.

—Argia.— Orduan zer gertatzen da?

—SUSA.— Zera gertatzen duk, urtebetea ia ez duk literatur obrarik argitaratu euskaraz, hau oso grabea duk. Adierazten dik alde batetik, euskal editorialeek ez dutela argitaratzen, eta bestetik, ez dutela argitaratzen kasik ez dagoelako originalik. Dagoen gutxi hori ez da ateratzen edo kostata ateratzen da.

—Argia.— Eta ze lotura du honek gazte izatearekin?

—SUSA.— Ba hutsune honen barnean guk tokia dugu eta Atxaga batek adibidez baita ere, Atxaga ere gaztea bait diagu.

—ARGIA.— Hitzetara Atxaga atera duzue, zein izan da SUSa 5 garrena berari dedikatzeko arrazoiak?

—SUSA.— 5 garren ale honen sarreran «ALE HONEK EZ DU JUSTIFIKAZIORIK» diogu, horrekin katxondeo gisa egoeraren dramatikotasuna adierazi nahi izan dugu eta ez itxuraz dirudien bezala «enfant terrible» batzuren gisa guztitaz parregin. Beti esaten da ez dagoela kritikarik, euskal literatura krisisan dagoela..., guzti hauek nolabait horrela ez izatearren saiatu gara literatura egiteaz gain, kritika bideak jorratzen hastea.

«Atxagarekin ezkondu gara»

—Argia.— Eta zergatik Atxaga eta ez beste edozein?

—SUSA.— Galdera honi erantzuteko taldeko gehienok atera beharko genituzke Atxagak guregan sortu dituen konnotazioak eta bere literaturarekiko eraginak. Gure artean oso irakurria izan da, komentatua, azken finean bera da gaur egun gu gandik hurbilen dabilena, bai literatura hautapenetan, bai literaturan geure buruak kokatzean. Noski, beti bezala, esango da hobe litekeela beste autore klasikoren bat aztertzea, eta segurasako arrazoia izango dute, baina horrelako beharren bat sentitzen genuen gure erreferentziak argi eta garbi ikusteko. Gauza bat klaru dago, gure belaunaldiak ez du erlazio zuzenik izan aurrekoarekin, izango dira arrazoia agian baina horrela gertatu da. Orduan zeharo galdurik ez ibiltzearen ez datorkigu batere gaizki Atxaga bezalako batekin erlazio zuzenak izatea.

—Argia.— Beraz, ale berezi bat baino gehiago izan da zuentzat...

—SUSA.— Bai, esan be-

zala Atxagarekin ezkondu gara alde batetik, bestetik eztabaidak sortu ditugu taldean Pott eta Ustelako goraberak aztertzerakoan, bestetik kritika lan serio samar bat egin dugula uste dugu.

—Argia.— Bainan ez al duzue Bernardo mitifikatzen, ba al du Bernardok hainbestearinoko garrantziarik?

—SUSA.— Justu ikutu duk ala hau berezia ale ez egitekotan ganbileneko galdera. Guk ez diagu inor mitifikatu nahi gainera! Hi lasai, hemen ez zegok mitifikazio bildurrik literaturan behintzat, futboleko agian bai. Gero Bernardok ze garrantzi duen lehen adierazi diagu gurekiko. Garai baten handia izan zian bai Ustelan eta Potten mugitzaile moduan, gero berekaxa ere lan ederrak egin ditu, bainan justu denbora hartan nahiko ahaztua gertatu zen.

—Argia.— Ale honetan garbi ikus daiteke dextenteko lana egin duzuela; nola egiten da lan SUSA barenen?

—SUSA.— Astero biltzen gara bainan ez geure amodioak errepasatzeko kalatxorien modura, baizik eta geure idazlanetaz, literaturaz eta SUSA literatur aldizkaria atera ahal izateko hitzegiteko. Poesi errezital pare bat izan dugu eta azken bileretan gauza teknikoetan besterik ez gara jardun. Badakik, errezitalak prestatu, SUSA 4 eta 5 atera, astean behin bakarrik biltzeko askotxoduk.

—Argia.— Hainbesteko lana al da ba SUSA kalera-tzea?

—SUSA.— Hi ohituta egongo haiz hire artikulok makinaz idatzi eta erredakzioan uzten, ezta? Ba guk ondorengo prozesu

guztia egin behar diagu, eta eskuz gainera; benetan esan daiteke artisauak garaela.

—Argia.— Guztionek pena merezi al du?, zer irabazten duzue honekin?

—SUSA.— Dirurik ez, hori bai ezetz! Baina pena merezi du, hori bai! Sozialki gure eragina euliarena behiaren gainekoaren antzekoa izango da, bainan hortxe gaude bronkaren erdi erdian behia zirikatzen, beti susara. Pertsonalki ere ematen dizkik bere satisfazio apurtxoak, «ARGIAN entrebista», euskal progre zikin eta lizun horiekin ligatzeko aitzakia, geure buruak nonbaiteko lanean justifikatuak ikustea...

—Argia.— Zer moduzko oihartzuna jaso duzue orain arte?

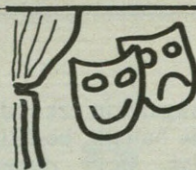
—SUSA.— Gehiegizkoa, prentsan atera gaituk, irratan, mahai-ingurutara

deitzen hasi zaizkiguk... Gehiegizkoa, ze gu muki-tsu batzu besterik ez gaituk oraindik, eta hau ez dik inork esaten. Zergatik? Hori esan beharko luketena kakatsu batzu direlako, ez dutelako guk baino gehio egiten, ez eta hobeago. Honekin hasierara itzul gintezke, gazteak gaituk, bai, ez zekiagu Mitxelenaren euskara, bale, bainan erabiliaren erabiliaz meioratzen ari gaituk, ez zegok idaztea eta argitaratzea bezalako ariketarik, kritikak entzun eta ikasten diagu. Beste jaun horri honezkero ahaztu ere egin zaio euskara, gaztekeraz besterik ez baitu ateratzen zarata.

—Argia.— Beste zerbait erantsi nahi al zenuteke?

—SUSA.— Bai, bai, bai, SUSA-5 «Gure herriko neskata maite»ei dedikatzen diegu.

Joxe MOLLARRI

teatr EROAK...

PRAGAKO TEATRO BELTZA:

teknikaren gailurra

Bilbo, Coliseo Albia teatroa. 1982ko Maiatzaren 7a. «Ametsen Astea (Taxista baten ametsak)» PRAGAKO TEATRO BELTZA. Egile, zuzendari eta musikagile: Jiri Snerc; Aktore/sak: Dana Astevova, Bohumil Dufek, Sona Dvorakova, Ales Koudelka, Vlademir Kubicek, Jana Kurucova, Pavel Marek, Danuse Schonveitzova, Emma Srncova; **produktzioa:** Pavel Hortek.

Ez da PRAGAKO TEATRO BELTZAK bisita egiten digun lehen aldia, baina bai nik ikusten ditudan lehena. PRAGAKO TEATRO BELTZAK erabilitako teknikak beti izango du berri kutsu bat, fantastikotasuna bait darama berarekin; eta azpimarratu behar da PRAGAKOek teknikaren perfekzioa lortu dutela.

Txinatarren asmakizun liluragarri hori erabiltzearekin teatroaren ate bat berzabaldu zuten PRAGAKOek, zehazkiago, Jiri Snercek 1961. urte lorio-soan; bai eszenografia aldetik aukera zabaltzeagatik eta baita, bestela irtenbiderik gabe geldituko liratekeen istorioen bilakaerarako mila ideia eskeintzen dituelako.

21 urte beranduago, ikusi ditugunean, eszenan dena bat egina zegoen, musika

higidurarekin, higiduraren prezisioa eta objektu flotanteekin batera argijokoen atmosfera irreal. Bilbon eskeinitako aktuzioetara joan eta teknika perfekzio horri buruz, teknikak gainditu egin dituela dirudi, gainditu, publikoarekiko hostasun batera iritsi bait dira PRAGAKOak. Beraien emanaldia erru gabekoa da, eta agin horretxek uzten du ikuslea sor eta lor, baina aipaturiko teknikak sortzen duen hostasun hori, urruntze hori, kontuan hartu beharko litzateke.

Bilbon, «Ametsen Astea» deritzan obra eskeini zuten (Bizkaiako beste herri batzutan «Hertzean» obra eskeini dute). PRAGAKOen bideak fantasia eta ametsa-

renetik jotzen duela dirudi eta hortaraxe bultzatzen du kutxa beltzaren teknikak. Beraz, zazpi esketzez osatzen da obra, esketx fantastikoak, zazpi amets estraino. Batzu irrifarra eraginarazi nahi dutenak, besteak beldurgarriagoak, amestxarrak, azkenik badaude objektuekin egindako jolas besterik ez direnak.

Esketx guzti horiek lotzeko taxi-gidaria dago, aldi bakoitzean bidaiari ezberdin bat hartzen du, eta bidaiariak taxian uzten duen objektu batek eragingo dio gauzez ametsa. Zazpi aldiz. Astebete.

Dudarik ez batzu besteak baino gehiago atsegin zitzaizkidala, baina guztiek utzi zidaten inpresio berdintsua. Alde batetik, ha-

rriidura eta lilura; harridura eta lilura horien eraginez batzuetan fantasian baino gehiago tekniken burutzean murgiltzen nintzen. Bigarren inpresioa hustasuna izan zen, azken finean teknika horren atzetik ezer gutzi zegonaren inpresioa.

Bi inpresio hauek desio batetan bildu daitezke: teknika horri atzematen zaizkion aukerekin, PRAGAKOek dioten teatro huts edo puro hori baino zerbait gehiago, azal politaren azpian mami hobea.

Ezin erreseina hau bukatu musika eta aktuzioari buruz zerbait esan gabe. Musika spezial! iruditu zitzaidan, oso ona eta giro sorketan habarik funtsezkoena; honekin loturik, aktore/sen preparakuntza, bai fisiko eta bai koordinakuntza aldetik goraipatu, honen atzean asmatzen den zuzendaritza prezisioa ahaztu gabe.

Eta bukatzeko, Coliseo Albia oso handia dela eta goi-goiko azken filatik piperrik be ez dela ikusten eta gainera nahiz eta 75. urteurrena ospatu eta kultura eta letxe horiek guztiak oso garestia dela Bilboko Aurrezki Kutxak eratutako festibalean zerbait ikustea. Eta, kultura = negozio???

Mikel ANTZA

...komeriante moduan

BERRIAK

— Bilbon antzerkia frantzesez entzuteko aukera izan zuten

Herri honetan badaude harritzen gaituzten gauzak, oraindik, eta ez dut txartzat jotzen behingoz behintzat. Bilboko frantsez institutoaz ari naiz; agian ez dudalako bertako giroa oso ongi eza-gutzen (ez bait dugu lortu TeatroEROAK oraindik korresponsala bertan, ea nor animatzen den), guk, epe finkorik gabe, baina jasotzen dugu informazioa eta pasa beñri den astean bi antzes-saio aurkeztu zituzten. Aitzekia, aste kultural bat zen, haiek diotenez, bai ikasleei eta bai irakasleei jatorrizko hizkuntza entzuteko aukera emateko.

Bi talde ezberdin, bi antzerki ezberdin jokatu.

Bata, Bilboko hizkuntz eskola ofizialeko taldea, Molieren «La jaloussie du Barbouille» antzestua, 4ean; eta bestea, Mont-de-Marsaneko «Théâtre du Feu»-koek Guillaume Apollinairen poema batzukin egindako «La chanson du Mal Aimé» izeneko montaiia.

Gorago esaten genuen bezala, hango roiloa gehiegi ezagutu gabe, horrela ikusirik, jatorrizko hizkuntza batean antzerkia ikusteko aukera polita, baina beti bezala askoz interesgarriagoa litzateke jende multzo handiago batek talde hori ikusteko aukera izango balu, n'est-ce-pas? Ea ba, urrengo batean...

— Bilbon: Lindsay Kemp!!!

Bilbon ere oraingo honetan antzerkia, teatro ona ikusteko aukera. Lehengo ARGIA batean eman genuen berria, baina fetxarik ez genekien orduan, orain bai, infiltratu bat bidali genuen Bilbora eta Bilboko Aurrezki Kutxa batetara jo zuen kontu korronte bat irekitzeko asmoz, erreztasun guztiak... eta zas! inor konturatzen ez zenean, esku programa bat harriatu zuen. Begiak borobilborobilak jarri zitzaizkion eta iuuupiiii! Nola ez, segituan agertu ziren seguridatexikarroiak eta kanpora! Baina telegrama bat bidaltzea lortu zuen gure infiltratuak, hau zion: (gutxi gora behera) Texto: Teatr

STOP Eroak STOP Bilbon Lindsay Kemp maiatzaren 16an Coliseo Albia teatroan STOP Inphil Tratua STOP.

Geure kontura jakin dugu, Lindsay Kemp konpainiak antzestuko duen obra William Shakespearek idatzitako «Gau udatiar bateko Ametsa» izango dela.

M. A.
Eneko OLASAGASTI

LINDSAY KEMP COMPANY

Bilboko Coliseo Albia teatroan

"Uda Gau bateko Ametsa",

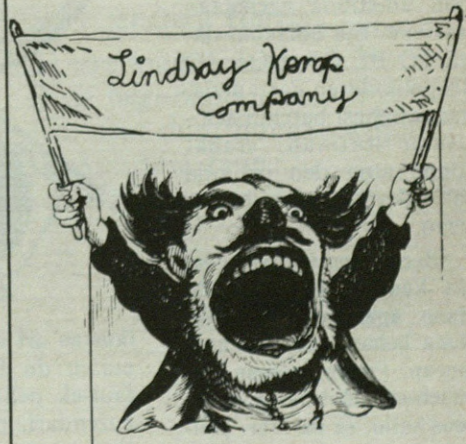
William Shakespearearen obran oinarritua

Maiatzean

12 eta 13an arratseko zortzi t'erdietan

14ean gaueko hamaiketan

15 eta 16an arratseko zazpiretan eta gaueko hamarretan

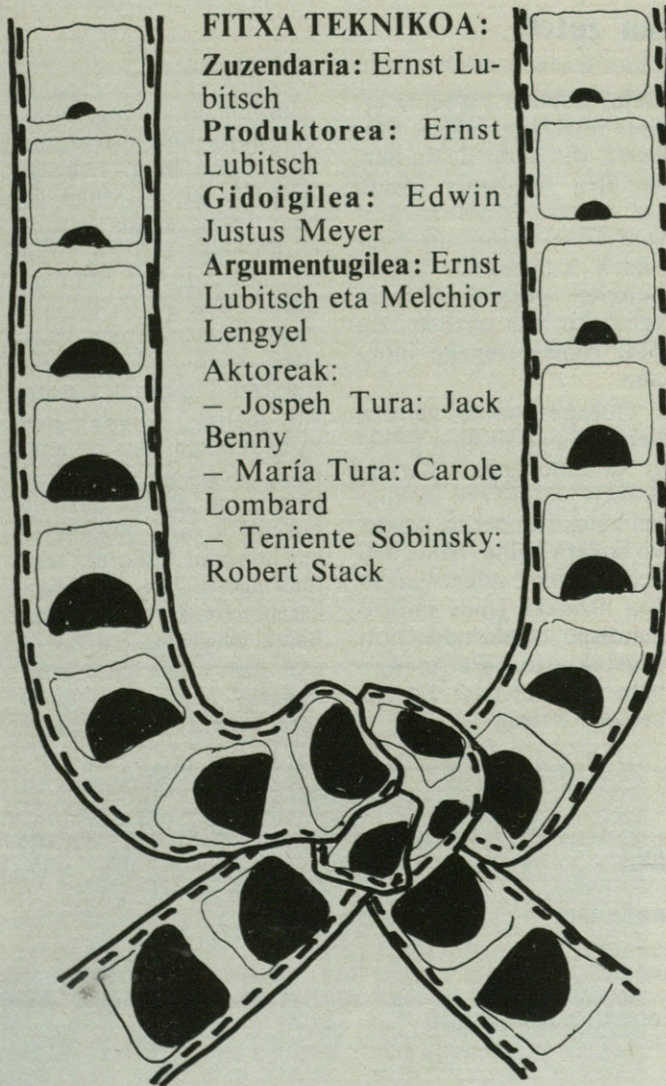
40 URTE ETA GERO... «TO BE OR NOT TO BE»

Lubitsch-en pelikula honek 40 urte izan arren zinetokiak betetzen ditu, ez du ezer galdu, areago lehen baino hobe ikus dezakegu orain faxismoari egiten dion kritika.

TO BE OR NOT TO BE nazien kontrako kanpaina barruan sartzen da, bigarren guda mundialean nazien aurka alemaniar (amerikaniarra) batek egindako pelikula alegia. Pelikula horretan poloniarreaz, Poloniako erresistentziaz farre egiten zuelaren kritikei hau erantzun zien Lubitsch-ek: «Pelikula honetan ez da sekula poloniarreaz farrerik egin; aktore munduari eta nazi espirituari egindako satira bat da soilik».

Maiz esan da Lubitsch dotore, ironiko, sofistikatu ta eztenkaria izan dela, baina agian hobeto dago-kion adjetiboa «zehatza» litzateke. Eta horretan datza TO BE OR NOT TO BE pelikularen garrantzia, trama nahasi batetan arintasuna lortzean, erabat konplikatu den pelikula bat azkarra, arina bihurtzean.

«Bere zinema alferkeriaren kontrakoa da, ez du plano apaingarri bat ere. Dena beharrezkoa da bere lanean. Paper gainean Lubitsch-en gidoi batek ez du deus balio, ez da ezer, pelikula bota ondoren ere ez. Dena gertatzen da pelikula

FITXA TEKNIKOA:

Zuzendaria: Ernst Lubitsch

Produktorea: Ernst Lubitsch

Gidoigilea: Edwin Justus Meyer

Argumentugilea: Ernst Lubitsch eta Melchior Lengyel

Aktoreak:

— Josphe Tura: Jack Benny

— María Tura: Carole Lombard

— Teniente Sobinsky: Robert Stack

ikusten ari den bitartean», esaten du Francois Truffaut-ek pelikula honetako zuzendari, produktore eta argumentogilea den Lubitsch honi buruz.

Pelikula hau hiruzpalau pelikulaz egina dago; espiazko pelikula bat, beste komedia bat, antzerkiari buruz hirugarrena eta lau-garren bat «gerrazko» peli-

kula. Lau pelikula hauek gorputz bat osatzen dute, denak dira bat eta denen artean egindakoa da guk ikusiko duguna; kontrolaz eta gizakiaren erabilpenaz egindako pelikularik inteligenteena batzuen ustez eta egia esanda, arrazoia eman behar diegu.

Lubitsch-ek bodebila erabili du pelikula hau egiterakoan, bere alde txar eta on guztiekin, eta aski ongi erabili duela aitortu behar dugu, zeren eta gutxitan ikusi dugu hain metodo urriekin, hain pelikula zaharra izanik, une alaiagorik pasaerazi egin digun pelikula. Inork ez du Lubitsch-ek bezain ongi azaldu faxismoaren aurka borrokatzeko ez dela nahitaez fusila hartu behar.

Oso gutxi dira Lubitsch-ek faxismoaren errealitatea hain argi ta garbi azaldu digutenak komedia bat eginez. Hona hemen bere eritzia gai honetaz 1945ean: «Nahiz eta fartsa bat izan —pelikula—, garai hartako eleberri, artikulua, ta film gehienek baino askoz hobe erakutsi zuen faxismoa; zeren eta hauetan Alemaniako herria herri zapaldu bezala agertzen zen nazien eskutan eta hauen aurka borrokatzen zuela. Nik ez nuen horretan sines-ten eta orain ikusten da alemaniarren baitan inoiz ez dela sentimendu hori izan».

Xabier E.

KOPLA BERRI-ZAHARRAK PRIMADERAN LILI...

1982 - III - 22
Jon AURREK

Lehen lorea sahatsa
etorri dator bedatsa
oraindik orain lurrunduz doa
barrutik kanpora hatsa.

Zure begiko tristura
ahal baneza eskura
gorputz osoan dasta dezazun
elur urtuen freskura.

Sentimendu bat zen nigan
azalduko dut segidan
Urgull mendian primadera da
zozo beltzak esan zidan.

Ez nagoelako hilik
ezin naiz egon isilik
zure malko bat aurkitu nuen
belar puntatik zintzilik.

Negarranpulu zuria
tristeziaren euria
zinen lekuan krabelin bat da
gorria bezain guria.

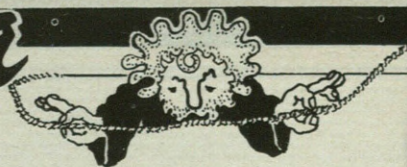
Negutik udaberrira
zeuri naukazu begira
Urgull mendiko erresiñola
penak kantatzen ari da.

Urtuz doaz elurteak
ibaiak urez beteak
udaberritik udaberrira
kantatzen ditut urteak.

Neguan belar gordea
ausartu zaite ordea
kolore berdez ikusi nahi dut
berriro ere Gorbea.

Zu zara udaberria
urrutitik etorria
urterik urte sorgin-aginduz
lorenz janztera Herria.

Ai ene maite maitea
triste begi-bitartea
zeuretzat ditut honako koplok
eta kontsola zaitea.

Artzai bat bere artaldea zaintzen ari da. Halako batetan «igandero» pelma bat inguratzen zaio:

– Aizu, gizon!, zure ardi horiek, zenbat kilometro egiten dute egunean?

- Zeintzuk, beltzak edo zuriek?
- Beno, beltzena esan.
- Beltzek, 20 kilometro.
- Eta zuriek?
- Baita ere.

«Iganderoa» moskeatu samarra geratzen da, bainan gogorki jarraitzen du bere galdera-erasoa.

– Eta zenbat artile ematen du ba-koitzak?

- Zeintzuk, beltzek edo zuriek?
- Ba, beltzek.
- Beltzek, hiru kilo.
- Eta zuriek?
- Baita ere.

Erabat harrituta, honela galdetzen dio:

– Eta zure ardiei buruz edozein galdera egiterakoan, zergatik bereizten dituzu beti beltzak eta zuria?

- Beltzak nereak baitira.
- Eta zuria?
- Baita ere.

ja!

- Zer moduz?
- Oso gaizki.
- Eta bestela?
- Bestela, ondo.

ja

Mexikotar batek bere bi semeala-bei:

– Gaur goisean medikuarengana joan behar dusue, eta lehenbailehen abiatu, bestela es baitarete sartuko

Joaten dira biak eta baita itzuli ere.

– Ser esan disue medikuak?

– Es dugu sarserik isan, kanpoan 4tik 9ra jarsen baisuen, eta gu bi bes-terik es baiginen.

je

Ero bat korrika doa kale erdian atzetik udaltzain bat duela. Halako batetan zezen-plazara sartzen da. Ordu erdi batez korrika arituta gero badirudi udaltzainak harrapatu egingo duela. Han, begiratzen ari den batek oihukatzen dio:

– Hi! Kontuz! Harrapatu egingo hau!

– Lasai, bi itzuliko bentaja da-maiot.

Bi burusoil elkartzen dira eta bata besteari:

– Hainbeste denbora elkarri ilea ikusi gabe!

jo...

Bi mozor basamortuan zehar doaz. Batak telefono-kabina bat darama bizkarrean eta besteak, aldiz, 100 kiloko harri borobila.

– Aizag! zegtarago daramag –hips– telefono gafina hori?

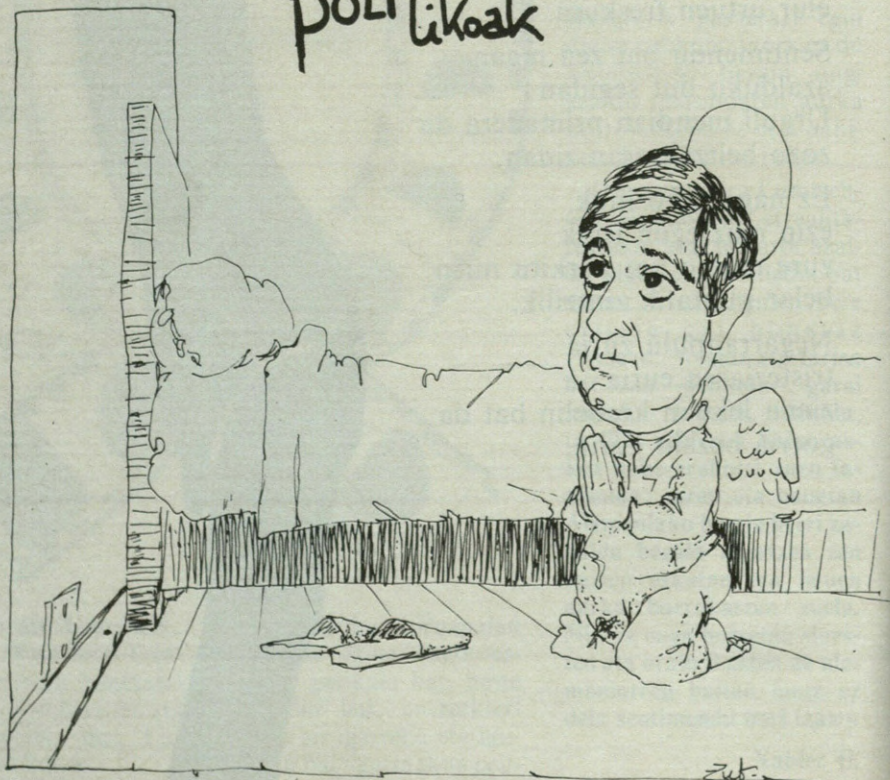
– Fa, lehoiren bat azaltzen fada, gafina irigi, lehoia farrura sartu eta lifre. Eta hig zertarago daramag harri-xo-hips-hori?

– Arinago gorrizeko.

– Faino nola gorrigi dug arinago harri horregi!

– Glaro, lehoia etorzen denean, harria bota eta gorriga aldegiten dut.

elufato
politikoak

Xabierren hitzak grabaturik geratu zitzaizkion, baina dena dela pentsatu zuen ezetz, ez zela bueltatuko.

Etxerakoan, eztabaida bizian zeuden etxekoak

Baina hik zer uste duk, babo zerri horrek, astopijoak garelako besteok?

Aiba laostia, baina zer gertatzen zaik... hi ez hago ongi ganbara alde horretatik...

Anek ezin izan zuen gehiago agoantatu, eta garrasika hasi zen.

Aski da!! Ez dut gehiago agoantatzen. Ez bazarete isiltzen... ez dakit.

Baina zer gertatzen zaio neska kakati honi? Amarekin gogoratu al da?

Ba, tururu! Nik diskutitu nahi badut, egingo dut! Horixe bakarrik falta genuen.

Baina, Ane, lasaitu zaitez...

Nola lasaitu bada, nik ez dut gehiago irauten hemen. Aldegingo dut bestela.

Badoala, badoala... hobe! Puta baino garestiago ateratzen zeiguk eta! Goardiazibila baino alperrago haiz eta!

Baina ikusten al duzue? Ero-tuak daude bi horiek...

Konturatu zen alperrikozela, denak bait zeuden erotuak iadaniak.

HAU DUK HAU MARTXA

Santa Kutzak zirela eta lehengo asteburuan Oresa aldera jo genuen Donostiako lagun batzu. Maiatzaren 1-ko larunbat arratsaldean genuen haruntz abiatu ginenekoa.

Tolosan bada bidegurutze bat ibaiondoan. Bide batek, guk hartu genuenak, Iruñea aldera garamatza; besteak berriz Leitza eta Tolosa inguruko diskoteka batetara.

Ba diskoteka aldera joateko bollito pila ikusi ahal izan genuen bide bazterrean estop egiten, Oresa aldera orde ez zihon horrelakorik. Dena den dexente jende agertu zen Oresan, Tolosa, Lizartza eta inguruko herrietatik.

Ilunabarrean ailegatu gara bertara; han jardun gara dantzan eta edanean goizalderarte. Igande eguerdian bertsolariak eta korrika apostua. Arratsaldean bazkari ederraren ondoren, bertsolariak berriro, trikitrixa eta orkestrina.

Donostian, Bilbon, Oretetan edo Zarautzen bizi izan garenok ezagutu ditugu herriko plazetan egiten ziren dantza saioak. Orkestrina eta horrelakoak izaten zirelarik musikoak. Igandero izaten ziren. Gaur egun orde, badirelarik ere gero eta jende gutxiago inguratzen da hauetara. Joera haundia sartu da pub eta Young Play, Gure Txoko, eta diskoteka hauetara joatekoa. Modak agintzen du eta horrela gertatzen da.

Lehen ere, eta ez dira urte asko, hiri eta herri hauetan ikusi izan dugu nola orkestrinak garaiko kantak kantatu ondoren, trikitrilariak edo txistulariak igotzen ziren kiosko gainera, eta nola orduan plaza hustu egiten zen betiko lau katuak gelditurik arinarin eta fandangoa dantzatzen.

Oresan aldiz justu alderantziz gertatu zen. Bertsolarien atzetik igo dira trikitrilariak tabladura eta han ziren denak dantzan jarri dituzte. Kalejirak, fandangoak, arin-arinak, betiko aide eta doinuak; baina ez horiek bakarrik. Jo zituzten baita ere habanera, mexikanadak, valsak, eta abararak.

Mundu guztia dantzan.

Etorri dira gero orkestrinakakoak eta «orain martxa», «martxa, martxa», esanik entxufatu dituzte kitarrak eta pianoak, eta hasi dira heavy metal, rok gogorra, ingelesez kantatzen edo marruatzen. Plaza hustu bapatean! Martxa nahi eta jendea martxa! Orkestrinakakoak desastreaz jabetu zirenean jo zituzten fandangoak eta kalejirak eta orduan rokak eta denak dantzatu genituen.

Ez naiz hasiko orain roka ez, eta trikitrixa baika, edo kanpokoak ez, eta etxeak baika, alperrikako eztabaida baita eta biak ditugulako beharrezko. Ze Errobik egiten zuenak ez al zuen jendea mugitzen? Roka eta euskaraz, arrakasta ederra izan zuten, kanpoko doinua gure bihurtu zuten trikitrilariak habanera eta valsak bezalaxe. Eta Benito aide Bretoiekin, edo Oskorri alemanekin, edo Iñaki Eizmendi Silvio Rodriguezekin edo Ruper rokarekin, edo gure lagun batek Sinfonia del Nuevo Mundo zortzikotan moldatutakoarekin. Edota Letek eginiko Brassens-en bertsioak, edo bere kantagintza herrikoia lurreko sustraia atere. Edo Laboaren estilo berezia eta alderaeizna.

Ez al dira guztiak euskaldunak? Ez al dute denek arrakasta lortu? Baina hiri eta herrietako gazteok telebista eta F.M.-tik ematen zaiguna *bakarririk* entzuten dugu. Besterik ez. AC/DC, Iron Maiden, Rainbow... ez dugu besterik entzuten. Heavy metaleroak eta poperoak. Noizean baina jazz eta regge piskat eta kitto. Musika klasikoarentzat eta herrikoarentzat ez dago tokirik geure gizar-tean, eta beldur naiz geure belarriak hainbeste zarataz ez ote zaizkigun gogortzen ari beste musika mota guztientzat.

Zerbaitetan borrokan ari bagara, bada musika arloan ere eskua sartzeko ordua (hanka nahiko aldiz sartu dugu dagoeneko). Badira bideak: bertako doinu eta kantak, bertsioak edo moldaketak egitea, orkestrinek edo berbeneroek kantak itzultzea (euskaraz kantatzea), estilo pertsonal baten bila jarraitzea... badira bideak kantarientzat.

Entzulegoak ere badu zer egin ematen zaiona bakarrik ez irensteko. Ez litzateke txarra «Aplauso» denean telebista itzaltzea, edo «Gure Txokora» euskal diskak eramatea edo F.M.-en aukerak egitea, edo kontzertutara jakinaren gainean joatea.

Polita izango litzateke herritan, auzotan elkarteak sortzea, gastronomiko-kultural horietakoak, pub-ak hustuz eta beste giro bat sortuz, Oresa «Orix» elkartearen antzera edo Donostiako Egiako «Arrano» elkartearen modura. Baita ere Parte Zaharretan txarangak eta trikitrixak sartzea.

MARTXA behar dugu baina benetazkoa.

Orkestra Nazional batek ez du ezer konponduko, talde rokero berri batek ere ez. Heziketa eta markatu arazok daude tartean.

«Lana badago egiteko baina zaila da, zerbait egin nahi dugu baina hasi ezin gara».

Umeentzako kanta batetik.

Iñaki URÍA

Lantsari edo pentsioa Lan Kide Aurrezki-
an helbideratze hutsez lor ditzakezun
abantaila batzuk:

- Zai egon behar aspergarririk gabe
lantsaria eskuratu
- 500.000 pezetarainoko presta-
menak lortu
- Zure diruari interesik erren-
tagarrienak kendu
- Gure Banka-zerbitzu guztiak go-
zatu: VISA txartela, Bidai-Txeke-
ak, Gasolina-Txekeak, etab.
- Ibilaldi babestuetan lehentasuna
izan
- Sariketa eta zozketa berezietan
partaide izan.

Eska ezazu gaur bertan zure lantsaria Lan
Kide Aurrezki bidez ordain dakizuen eta
balia zaite abantaila eder hauetaz.

Zure

LANTSARIARI

PENTSIOARI

**erants abantaila
berriak.**

**Lan Kide Aurrezki bidez
kobratuz.**

**CAJA LABORAL POPULAR
LAN KIDE AURREZKIA**

Euskadiko Kutxa

KIDUEI AMARITZA

BERTSOLARITZA

—1—2—

hitzaren
kirol
nazionala

hiztegi
errimatua

æk